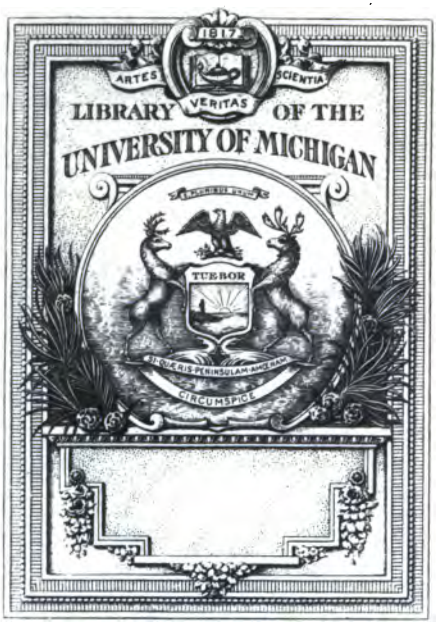

1817
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUÆRIS PENINSULAM AMŒNAM
CIRCUMSPICE

HVARDAGSMAT

och

GILLESKAKOR.

Bilder ur lifvet på Skånska slätt-bygden förr och nu

af

HENRIK WRANER.

Författare till "Tösaknep och Pojkahyss," "Storgubbar och Stackare," "Muntergökar och dummer-jönsar," "Kärleksglöd och Hjärtenöd," "I skånska stugor," "Hvardagsmat och Gilleskakor," m. fl.

CHICAGO.
The Engberg-Holmberg Publishing Company.
1902.

Innehåll.

Bokens titel

har tillkommit på följande änkla sätt.

Då "Gubben Persson i Ask" sommaren 1887 hade till en gemensam sommarutflykt samlat en talrik skara forna och dåvarande elever vid Fridhems folkhögskola, var äfven jag med såsom en af skolans forne andre lärare. För den till tusental uppgående folksamlingen i Kågeröds skog höll jag då som föredrag den skiss, som här bär öfverskriften: "*När Far står på lur.*" Sedan bifallsropen förklingat, kom en odalman bort till mig, tryckte varmt min hand och sade: "Se, sådana strofer kan en li å höra: raljeri å orstäf dä å *hvardagsmad* i de skånska stuorna, å horr enkjelt dä ä, så kan en inte vara'd förudan. Men se, dä därna om kärlek, dä vill jag liasom ligna vä *gilleskagor*. En får tidt höra talas om dom, men en får sällan småga dom, å dä ä inte många, som töla dom, udan dä kan var nå'n ynkja gång når dä ska vara rektet högtidelet — te hårdaskost dua de inte för bönder. Men nå'n högtid i lifved behäuer hvar enda människa; eljest bler hon barra ett kreatur."

De orden syntes mig värda att bevara; de hafva gett detta lilla häfte dess namn, och jag hoppas, att både den gamle vännen och mina öfriga läsare ursäkta, att jag gärna öfver-

allt kryddat *hvardagsmaten* med en smula *gilleskakor.*

Bidrag till folklifsbilder emottagas fortfarande tacksamt. Hjärtliga tacksägelser till de många skånska allmogemän, som i detta afseende visat sitt intresse för mina föregående skildringar, af hvilka nu en del utkommit i norsk öfversättning, så väl på riksspråket som ock på sognemål.

Kyrkoby Prästgård och *Arlöf* den 22 april 1889.

Henrik Wraner.

Kärleksverk.

Små bilder från skånska fattigmanshem.

"I våra tider talar man så mycket om att göra godt: jag har alltid haft svårt att finna någon, som har gjort godt för det godas egen skull, ty merendels är det bara egennytta, äresjuka eller något sådant, som tar välgörenhetens vackra miner på sig," sa skolläraren. Jag kan egentligen endast erinra mig två fall ur min egen erfarenhet, hvilka jag skulle vilja kalla för rena kärleksverk. Åh ja, nog kan jag tala om dem, fastän de — såsom oftast är fallet med det verkligen stora här i lifvet — se ytterst enkla ut.

* * *

Det ena är ett julminne, som alltid skall stråla i oförvansklig klarhet för min själ, fast jag på senare åren varit med om många julaftnar med frid, fröjd, kärlek och juleljus.

Farbror och vi bodde på hvar sin gafvel af det lilla huset. Det var sjukt inne i "hin stugan," ty farbrors Ingrid hade legat i lungsot ett helt år. Det var då inte för roligt för henne, stackaren: hon hade ingen att leka med utom den brokige katten, och han var väl det värsta kreatur, som kunde finnas; han

spändes och han snattade maten ur händerna på stackars Ingrid. Hennes far var besvärlig till humöret. arg som ett bi och en riktig "svärjarepelle" och alltid morrade han om det "ogideliga" belätet, som bara låg och gnölade och drog sig på latbänken och inte dugde — skam till sägandes, om man skulle säga rent och rakt ut om det lilla torra benranglet — till annat än att stoppa smörmatar i. Modern var visserligen lite mera hjärtemjuk, ty hon hade sin lust i ordet, men ändå kunde inte neka, att nog vore det bäst, om vår Herre ville ta det lilla, eländiga skrå'd, för hon kunde ändå aldrig ta sig fram i denna syndiga världen. Och allt detta måste stackars Ingrid ligga och höra på med tungt hjärta. Ja, Gud hjälpe den, som är androm en börda och ska höra det både bittida och sent!

När jag kom hem vid juletid, gick jag nästan dagligen in till lilla Ingrid och pratade med henne. Jag, som varit i "rektorskolan" i två år, hade ju så mycket vackert att tala om och hade hört och sett så mycket, — åtminstone tyckte Ingrid så; hon kunde aldrig förstå hur jag kunde komma ihog allting! Tänk hela grekiska alfabetet kunde jag rabbla opp i en rad och utan att dra andan! Hon tviflade aldrig ett ögonblick på att jag skulle bli prostens efterträdare — fast jag icke ens blef klockarens! Hon var den mest vakna

åhörarinna jag haft; hennes ögon strålade, när jag för henne skildrade, hurusom i köpstafolkets hem julträden strålade af konfekt, ljus, glitter och flaggor — om gran hade hon såsom äkta släbotös ingen aning, hvarför jag efter mycket bråk nödgades gå in på hennes gissning, att granen var en stor enegren — huru föräldrar och syskon gåfvo hvarann julklappar, huru där dansades kring julträdet, och så vidare.

"Hvad ge de hvarandra?" sporde hon, och hennes ögon tindrade.

"Allt möjligt; kläder, dockor, luktvatten, broscher, perlor, böcker."

"Böcker? Stora? Med guld på permarne? Liksom prestens handbok?"

"Mycket vackrare! Och porträtt och broderadt!"

"Ge de inte *godter?*" sporde hon tveksamt.

"Jo jo men! Konfekt och russin och apelsiner — sådana där gula som ligga i bodfönstren i sta'n och bandtrosor[1] och kakor och vin."

Hon låg en stund försänkt i djupa tankar. Så fingo hennes infallna kinder en frisk färg och ett lyckligt leende gled öfver hennes bleka läppar.

"Berätta mer för mig!" bad hon.

Och jag gjorde så i så lifliga färger som möjligt.

"Hvarför ä' vi inte rika, vi också?" sa hon slutligen. "Om jag hade haft en "pelsasin," så skulle du fått den i julklapp, för det att du har varit så snäll och suttit inne hos mig här och läst för mig och talt om så mycket vackert för mig. Far skulle då visst inte haft den," sade hon nästan hårdt, "för han vill bara jag skall dö. Men jag stackare har ingenting att ge dig," slutade hon nedslagen.

"Hvad gör det?" tröstade jag. "Jag kan få apelsiner i staden, när jag kommer dit — det är lika rart med oss två för det. Du är ändå lilla kusinen — bara så ledsamt, att du inte ska kunna vara uppe! I dag är det solsken och slädföre, du!"

"Såå? Ja, det får jag väl aldrig se mer! Men — men jag ville så gerna du skulle haft något *af mig* Jag tycker då allting är bättre i smaken, om jag har fått det af dig eller mor. Om en får något godt af den, som en inte håller af, så är det rakt ingenting med det. Här var Bolla Jöns Faders i afse och hon hade med sig en karott risgröt och mjölk också — men det var som malörtavatten. Jag kommer måntro nog ihog, att hon i fjol var hos skolemästaren och sa, att det var jag, som hade knäckt rutan i skolfönstret. Och så nackade mäster mig, men det var likväl deras egen Else, som hade gjort det — fastän hon sköt skulden på mig — och så fick jag på öronen af far, och mor grät, och de togo

från mig min peng, som jag fick af prostinnan, när jag bar dit Sankt Hansörter[2] i förrfjor, och betalte rutan med den. Jag glömmer det inte måntro! Och därför var inte gröten god; jag skulle helst velat slänga ut alltihop, men jag tordes ju inte, utan jag smög det mesta till katten, det otäcka kräket, fast jag var bra hungrig. Men smörmatarne, som Anna Per Pers har skickat, de äro så goda, så — de riktigt smälta i munnen. Se, det är en kvinna, som är mild och vänlig! Hur långt ha vi till Julafton?"

"Åh, här är en hel vecka än!"

"Har Ni något smör inne till Ert?"

"Smör! Det vet du väl vi inte ha! Men vi ha svinflott och sill, och lite fläsk ha vi också, fast det inte ska röras förr än till Jul Men ju mer man sparar det, dess länger varar det, som du vet."

Julafton var inne. Jag sökte göra det så högtidligt som möjligt hemma och slog in paketer åt både föräldrar och syskon. Far fick ett äpple och en strut snus, mor en apelsin och två fikon, syskonen karameller och andra småsaker, inköpta hos en handlande, hvars son jag hjälpe att repetera läxorna. Men också hade jag gjort slut på 50 öre af de 9,50, som jag fått i stipendium af skolans fattigkassa, men dessa förtjänte jag in igen genom att skrifva ut auktionslappar åt nämndemannen. Glädjen stod högt i tak i

vår lilla stuga, ehuru ingen nändes röra vid sina godter, utom Far, som hela kvällen nös och snusade. "Ska dä va jul, så ska dä!" sa han skrattande.

Fram på kvällen gick jag in till Ingrid. Jag hade köpt en docka till henne, visserligen blot 3, 4 tum lång, men klädd i full stass med porslinsfötter, spetsar kring mameluckerna och rödt skärp kring den blå tyllklädningen. Näppeligen har väl en människa varit lyckligare än Ingrid blef, när hon fick den dockan. Först vågade hon knappast röra vid den — hon var synbarligen rädd att den skulle gå sönder — sedan tog hon försiktigt på de fina kläderna, beság mästerverket från alla sidor, vände upp och ned på det fina porslinsunderbarnet och utbrast med förtjusning:

"Hon har byxor liksom de små prestamamsellerna — det är nog den finaste docka som fins, du!"

Så lade hon den lilla människobilden vid barmen, gungade den upp och ner och såg säll ut.

"Du!" sa hon, när jag var borta vid dörren och skulle gå.

"Hvad är det?"

"Jag skulle gärna velat ge dig en julklapp!" sade hon tyst.

"Åh, barn lilla! Du har ju ingenting! Bry dig inte om sådant!"

"Jo," sade hon långsamt, "Jag har någonting, men — det är — — det är skam att komma med!"

"Hvad kan det vara, hvad i all världen?" undrade jag.

Med glödande kinder stack hon sin vaxbleka, magra hand in i en liten nisch öfver sängen och tog fram en liten brödkant, hvarpå hon hopat — *en stor hög smör.*

"Jag tyckte," sade hon, blyg, blossande och bedjande, "att det skulle vara så torrt för dig, som alltid får smör på dina kostdagsställen i sant, att sitta hemma och inte få något smör Julafton och därför—därför har jag skrapat smöret af smörmatarne, som kvinnorna ha skickat hit till mig. Där har du! Det är så lite, men jag har inte kunnat samla i hop mer, fastän jag har skrapat så nära jag kunnat. Och somt är gulare än somt — men nu *ska* du ta det!"

Jag har rönt många bevis på hjärtlighet i mina dar af både gamla och unga, höga och låga, men jag tror, att aldrig någonting på mig gjort ett sådant intryck som denna yttring af självförsakelse och uppoffrande kärlek. Tårarne kommo mig i ögonen och jag kysste hjärtligt och varmt den fuktiga, bultande pannan. Och så for jag af som ett yrväder in i vår lilla stuga, skar en tjock, tjock skifva siktebröd och sprang in till Ingrid,

bredde hela smörklimpen på brödskifvan och sa:

"Seså, nu äter du genast opp den här!"

"Nej, jag smakar den *inte!*"

"Tror du jag näns äta upp ditt smör?"

"Då kan katten få det," sa hon mulen och med tårarne hängande i ögonlocken. "Jag har sparat ihop det till *dig!*"

"Nej, men Ingrid!"

"Jag smakar det *inte*, *nehej!*"

"Vi ha fått en hel fjärdedel smör från Lasse Jöns i dag. Nå, så vänta!"

Jag sprang in och bredde en ny smörgås inne hos oss.

"Seså! Nu äter jag din, men så ska du också ta denna, och du ska få ett fikon också, som jag har haft med mig från sta'n — men inte förr än du har ätit opp hela skifvan. Nå, nu i gång med brödkvarnen! Skynda på innan Era komma hem!"

Hon var inte svår att nödga: hon ville så gerna, stackars liten! Men jag tror, att där föllo salta droppar på båda smörgåsarne.

Frid med hennes minne! Hon fick snart gå dit, där evig julfröjd råder.

* * *

Det var den ena historien. Den andra handlar om "Krycken," och vore jag en af

dem, som skrifva böcker, skulle jag berätta hans lefnadssaga ungefär så här:

Där stod en stor flock karlar vid sakristian på Magerhems kyrkogård. Och ett härligt septemberväder var det.

"Ja, det ger sig om pastorn ska få det," sa nämndemannen. "Det går kanske här som på så många andra ställen, att se'n vi ha hört'en och varit nöjda med'en och röstat på'n, så kommer här en, som vi aldrig ha sett eller hört talas om. Nå, det blir väl ändå som Herren vill, fastän nog ser det lite besynnerligt ut ibland. Se, här borta i Asklösa! Där ville grefven på Knutaryd ha en och folket en annan, och baronen på Tranlösa hade lofvat hålla med folket. Men så på en bal var grefvinnan åt baronen och så lofvade hon baronen första valsen på den stora festen, som skulle bli bakefter, och så gick baronen öfver på grefvens sida. Så fick församlingen den till prest, som den *inte* ville ha. Och det gick som en dans."

Så började klockorna ringa, så det slog lock för öronen. Alla togo hufvudbonaden af.

"Kommer pastorn allaredan?" sporde Ker sti Måns Jepps.

"Nej, det är liket!" sa Mätta Ola Faders.

"Är här lik i dag? Ja, ack ja! Människorna bara föda och dö."

"Ja, 'Krycken' har gått till sina fäder; vet du inte det?"

"Är Jeppa Skräddare död? Ja så. Hm det kunde vara på tiden: han har gått här länge nog och stabbat, den rälige," sa Kersti.

"En ska aldrig snacka illa om dem, som Herren har tagit."

"En ska inte, nej. Herren har tagit? Hm? Det var det snålaste lif, som har funnits på denna syndiga jorden, och hvarför den var kommen till världen, känner Han, som känner allt."

"Där hade väl ingen frågat, om han ville hit. Ja, nog hade han törne tillräckligt på sin jordevandring. Han hade ju ingen mer än sig själf att hylla sig till, han hade alla dar gått på krycka, varit snubbad och hubbad i hvar vrå, och det enda han var rädd för, var att komma på fattighuset — där hade hans mor dött, Fattig-Kittan, så han visste nog hur det gick till där. Och inte hade han det för fett strax han kom ut och sydde; han hade inte mer än åtta styfver om dagen — och så födan — de första åren han satt hemma hos Fars och lappade. Strax jag hade blifvit gift, var han till vårt: då hade han fyra skilling och nu sista tiden tog han tolf skilling om sommaren och en daler om vintern — utom födan, begrips."

"Ja, det var då inte mycket, inte."

"Men vet du, hvad han lämnat efter sig? Tänk: tre tusen riksdaler, du! Då kan man tänka, att han har vändt femton gånger på hvar tvåstyfver, innan han har gett ut den."

"Åh, det är otänkbart! Tre tusen riksdaler!"

"Jag hörde det själf af nämndemannen i går, och det märkvärdigaste är, att där har varit en gång till så mycket, men ingen vet, hvar det har tagit vägen."

"Det är obegripligt hur somliga kunna knipa och dra, så en liten pölsa räcker från jul och till jul. Och en annan kan med nöd och näppe få det att gå ihop, fast man har gods ärft och gods förvärft.

"Men så hushållade han alltid för sig själf, bäddade själf till sig, lefde på sill och potatis och mögligt bröd, och hvar lördagskväll tiggde han en sladd mjölk med sig hem till söndagen. Aldrig eldade han. Den gamle pelsen lappade han år efter år, så att det var svårt till slut att säga, hvilket som var päls och hvilket som lappar. Men söndagspelsen var alltid snygg."

"Det var Jeppa Skräddare alltid både med linne och allt."

"Men den pelsen var alltid nedsmord och luktade då så otäckt, så att det måtte varit ett riktigt öde att sitta bredvid 'Krycken' i Herrans hus — det luktade ända bort på fruntimmerssidan."

"Den enda glädjen, som Jeppa unnade sig i lifvet, var att snusa, men aldrig mer än tre gånger om dagen — om han inte blef bjuden."

"Har du hört, när han reste till staden och vexlade fyrastyfvern? Inte! Jo, där kom ju ut en kungörelse för några år sedan, att alla 'gubbapengar' — de där som kungen satt på — skulle lämnas in i banken inom en viss tid och se'n gingo de inte mer. Så kommer 'Krycken' bort till Nils Oredsson en dag, för han hade hört, att Nils skulle till sta'n. 'Vill du ta och gå opp i banken och vexla den härnade pengen?' sa Jeppa. 'Är du tosig, du? Nä pass! Tror du jag går som ett spektakel för fyra styfver, du? Nä tack, du! Ge dig på det, du!' 'Krycken' blef arg och gick sin väg. Om en stund kom han igen. 'Jag skall inte bort nå'nstans i dag,' sa han, 'och särskildt brådt har jag inte Kan jag inte få åka med dig till sta'n, så kan jag själf gå opp i banken och uträtta mitt ärende?' Jo, det fick han ju. Har du hört på maken till snålvarg?"

"Hm. Är det sant — verkligen?"

"Så sant som jag står här. Och hvad han blef begrinad! Ni vet att Lars Skräddares äro hans enda släktingar och nu få de allt hvad gamle 'Krycken' har skrapat ihop. Men inte har han någon tack på sin döda mull; de ville inte ge ut 2, 3 riksdaler till ett

grafställe åt honom, utan han får ligga i 'fattigrutan."

"Åh, det är skamligt af Larsapacket," sa Mätta.

"Han har lefvat som en fattiglapp, så kan han dö som en fattiglapp också: 'han har sig själf att skylla,' sa Kersti. Men se där komma de med liket; det var en ynkliga usel 'profession."

— — — — — — — — — — — — — —

Så blef "Krycken" bedömd och så blef han lönad af sin släkt; innan han hunnit kallna, sökte de genom hans bohag för att snoka opp penningar. Men i hans hjärta fans där en liten vrå, dit bara ett enda öga blickat in, och där satt ett minne, som var hans lifs smärta, men som födde hans lifs högsta glädje.

I Flottarp låg en stor gård, dit "Krycken" ofta kom och sydde. Och så blef det den gamla historien: husets dotter var glad och vänlig, skämtade och pratade med den stackars krymplingen, så att han en dag glömde sin krycka, att han var "Fattig-Kittas" Jeppa, att han var en fattig lappskräddare, och han bad den rika Elna bli hans hustru. Men hur vänlig hon var, fann hon det dock rent för löjligt och skrattade "Krycken" midt opp i ansiktet — "Kryckan" ville hon då inte heta i alla sina lifsdagar.

Det grep "Krycken," men han teg och sydde. Elna blef gift med en rik och vacker rustibuss och satt om några år ensam och utfattig med sin lilla gosse, sedan mannen rymt till Amerika. Med släp och slit drog hon fram sig och barnet. Fastän Jeppa nu var välbärgad, gick där aldrig öfver hans läppar ett ord om forna dagars drömmar eller en bön om kommande sällhet vid hans sida, fast hon nog nu tagit honom med uppräckta händer — han glömde aldrig hennes hånkratt.

Men när hennes gosse blef äldre och visade stor lust för boken, var det "Krycken," som en dag erbjöd sig att hålla honom i staden, på det "han en gång skulle kunna göra nytta i Guds rike" — dock på det uttryckliga vilkor att ingen själ — och gossen minst — skulle få nys om det. Den tår, som pärlade i Elnas öga vid detta anbud, glömde aldrig Jeppa — det var lönen för alla hans brustna drömmar.

Åren gingo. Jeppa sydde och sprätte upp, men månget bref gick genom nämndemannens händer från Elnas stuga till sonen, som efter tusentals försakelser och sträfvanden vann sin prestkrage. Första gången han predikade i Flottarps kyrka, satt hans mor badande i glädjetårar. Men längst nere på gången vid dörren stod en undangömd gestalt, stödd på en krycka, och suckade andäktigt: "Herre, nu låter du din tjänare fara i frid!"

Och det var Elnas gosse, som skulle "predika fjärde man" i Magerhems kyrka den dagen "Krycken" skulle jordas. Modern hade på sin dödsbädd omtalat allt för sonen, men då denne med hjärtat uppfyldt af tacksamhet och en ödmjuk beundrans tår i ögat kom till denne sanne Kristi tjänare, ville Jeppa ingenting erkänna. Vid grafven kunde emellertid ingen hindra pastorn att ge sitt rörda hjärta luft; han talte om den oförtrutna trägenhet, som ej söker människors pris, och om den sanna välgörenhet, som ej låter venstra handen veta hvad den högra gör.

Sådana ord vid "Kryckens" bår voro emellertid Magerhems kvinnor en förargelse och männen en galenskap, och därför sa också Kersti, när hon och Mätta gingo in i kyrkan:

"Nu har ändå pastorn varit här i flera år — likväl känner han inte församlingsboarne vidare, det hörs. Han skulle bara vetat hurudan gnidare 'Krycken' var, så hade han inte talt om välgörenhet — han skulle bara hatt reda på fyrastyfvern! Det var ju så vackert som om det hade varit öfver den rikaste åbo! Lite skilnad på verserna vid grafven borde presten göra ändå och inte ta precis detsamma öfver både rättfärdiga och orättfärdiga!"

Och därmed tog hon en blomma ur anjovisburken på hennes faders graf, en stor, yfvig, brokig nejlika.

"Nej, där ligger en man, som var god!" sa hon och torkade sig i ögonvrån. "Där var en, som inte var snål. Hans stora julkalas hvart år gick honom åtminstone till tjugofem riksdaler utom allting, som han inte behöfde köpa."

Hon glömde tillägga, att han prutade af 17 öre en gång på "Kryckens" arbetslön, då denne hade suttit i sex veckor och vändt gamla paltor för åtta öre om dagen.

Men på "Kryckens" graf lägges hvar midsommarafton en krans af friska blommor från prestgården, och den unge kyrkoherden förtäljer för sin hustru och sin lilla Elin en vacker saga om ett kärleksrikt hjärta i en fattig, förbisedd, hånad lappskräddares barm. Midsommarsmorgonen glänser kransen, vattnad af himlens pärleglittrande dagg, och om någon droppa glänser klarare än de andra, är det kanske därför, att den fallit från prestfruns blåa öga, fallit som en gärd af beundrad öfver en kärlek, som aldrig vände åter.

* * *

"Se det är två riktiga kärleksverk," sa skolläraren, "men hur många sådana tror Ni där göras på år och dag? Om du har mer kaffe på 'pumpan,' Elise, så kalla in spinnarens glöttar och låt dem få en tår varmt och ge dem några bullar till! Där blef en liten i

går igen — det är den elfte — och de arma ungarne se sultna ut som vargar i dag — de ha väl hvarken fått vått eller torrt. Och titta bortom till käringaskrå't innan middag — behöfs där något, så tag på boken hos Svanberg, för jag har inga pängar. Det är slabbigt attgå, men tag mina stöflar, mor! — — — Nej, måntro, som jag sa, kärleksverk det är en sällsynt ting, fast här är godt om välgärningar."

När Mårten Skomakare såg kungen.

Ett minne från Carl XV:s resor å Skåneslätten.

"Ja, det var väl en klar sak, att lilla "kyllan" ska fara in till sta'n och se kungen!" sa Mårten Skomakare och klappade sin tioåriga dotter Ingrid på det halmgula håret. "Få vi inte skjuts på annat sätt, så får du sätta dig i rullebören och spänna grisen för: hvar och en åker efter sitt stånd, ser du, "kyllan" min! sa' möllesvennen, när han hängde i möllevingen."

Jag glömmer aldrig första gången jag såg kungen: det var Carl den femtonde! För resten har jag sett både honom och kung Oscar flera gånger.

Hur det gick till? Hm, det kan jag gärna tala om: det kunde för resten bli en bra historia af den paschaschan!

Jo, kungen hade varit inne i Ystad en dag och sett på hamnen och dansat med stadens mamseller, så skomakarne hoppade rätt i vädret af bara glädje. Och så hade han rest ut till en af grefvarne på någon af de stora herregårdarne, och vi hade fått spörja, att han skulle komma förbi korsvägen vid Nöbbelöf vid middagstiden da'n efter. Och jag hade varit inne hos moster och frågat henne efter allt möjligt om kungen, men hon

visste inte stort mer än att han åt risengröt hvar kväll, och att den var kokt i smör och att han doppade den i smör. När jag frågte, om han kunde få äta så mycket potatisgröt han ville med sirap i hålan, så trodde hon att det var för simpelt för honom, men papegojor och påfågel och svanar tyckte han nog om. Han hade en betjent, som alltid gick bakom honom, och den han kallades för kammarherre: han hade fickorna fulla med russiner och brunt socker, och där stack kungen ner näfven och tog sig en göpen då och då. Om han inte åt sviskon? sporde jag. Det trodde hon inte, åtminstone skulle det aldrig falla henne in göra det, om hon vore kung, sa moster, ty hon hade fått så rysligt ondt i magen af kärnorna en gång, när en handlare på Kiviks marknad hade bjudit henne en hel näfve sviskon för han skulle få ta en kyss från henne. Hon sa nej, förstås, men som han tog kyssen ändå, tyckte hon att hon så godt kunde ha sviskonen också.

När jag vaknade på morgonen tidigt, satt far upp i sängen och ruskade i mor. Och när han fått henne vaken, sade han till henne:

"Gack ut i kistan och ta in kyrkkläderna, både pojkens och våra! Vi gå hän om och se kungen i dag: han ska komma förbi Nöbbelöf."

Den som blef glad, det var allt jag! Jag skulle få gå med!!

"Här är ju en hel mil dit — och varmt är det," muttrade mor.

"Det var också nå'nting! Den som sitter och sliter byxorna blanka på "skomakaretrebeningen" år ut och år in, kan nog behöfva leda benen emellanåt."

"Far! Jag tänkte du skulle till Per Trueds och sy i dag."

"Kogubben tänker ett och fånaden ett annat!" sa far.

"Se, han brukte gärna så'na därna särskilta ordstäf — och det är väl efter honom som jag har fått den vanan.

"Men så ligger här ett helt lass med träbottnatofflor från Per Ers och en bunke selar från Stenkil Måns på Ljungen. Och Stenkilas får du passa: det är det enda ställe i byn, där en kan få en mjölkasladd nå'ngång!"

"En är inte född till slaf, fast man är kommen till världen utan ett halft mantal i lomman. Kanske jag aldrig får se nå'n kung mer; du har inte sett mer än Carl Johann, och pojken därborta är nio år gammal och har aldrig sett sin öfverhet, hur tidt han har läst förbönen efter om söndagarne. Vi *ska* gå!"

Så teg ju mor — som hon gärna gjorde, när far sa att det *skulle* vara så.

När far så skulle bena pannluggen på mig och lägga tupé, sa jag:

"Kungen går väl aldrig med träbottnar?"

"Det skulle jag inte tro han har för nöden till!" sa far och skrattade. "Min gamle mästare sa, att kungen har aldrig ett par stöflar mer än en enda dag, utan hvar dag köpes där ett par, och så får skomakaren dom igen da'n efter och så säljer han dom till de förnäme. Då beklagar jag kungen: gå ut nya stöflar är inte mors bästa mat."

"Får han betaldt för dem två gånger?"

"Jaha; de säga han förtjänar en tunna guld om året!"

"Det var rysligt! Kan en så riker skomakare inkomma i Guds rike? Där står ju: "lättare är en kamel att gå" — — —"

"Dömer icke, så varden I icke dömde!" sa far allvarligt.

Jag teg en stund. Jag såg på fars min, att han inte hade tyckt om frågan.

"Kan kungen göra allt hvad han vill?"

"Han är inte allsmäktig: det är bara En, det vet du."

"Men får han göra allt hvad han kan?"

"Ja det får han."

"Får han ta Per Anders gård ifrån Per Anders och ge oss den?"

"Ja, han får, men han gör det inte. Han får inte göra orätt mot sina undersåter, för det är till honom man skall gå, när det inte fins rätt att få på annat sätt. Du kommer

väl ihåg prestabonden gick till kungs i fjor och vann på presten?"

"Gå de då ända till Stockholm? Här är ju 60 mil."

"Det är bäst, för då få de snacka med kungen själf."

Så band mor på mig förhänget.

"Hur går det till, när de se kungen?" sporde jag henne.

"Karlarne bocka och kvinnorna niga ända ned till jorden, och så strö de blommor på vägen — du kommer i hog hur det står de gjorde vid Frälsarens intåg i Jerusalem."

Det gick rundt i hufvudet på mig: det var som om jag gått i sömne, medan jag klädde mig; jag glömde till och med bort hur ondt det gjorde, när mor gned mig bak öronen och tvålade in hela ansiktet. Det sved i ögonen så att jag höll på att gråta, men jag sväljde tårarne för kungens skull. Vi voro riktigt fina: och mor tog vigselringen, som låg i läddikan[1], utom då hon gick till nattvarden — då bar hon den ju alltid.

När vi så voro färdiga, tog far fram sitt psalmodikon och så sjöngo vi sv. ps. N:o 300. Där sjöngs alltid psalmer hemma om söndagarne och när annars det var högtidligt. Mor grät, när vi kommo till tredje versen:

"Ifrån din konungsliga stol
Ditt anlete, likt Herrans sol,
Skall ljus och glädje sprida."

Jag mins än den dag i dag är hur versen börjar. Och när mor grät, fick jag göra sällskap: det hängde i mig så länge jag var hemma — långt se'n jag både läst för presten och exerat.

Jag gick ut i trädgårdstäppan nordan till: solen gassade, där fans inte ett moln på himlen och svalorna flögo så högt, så högt. Jag hade aldrig sett en sådan morgon — jag kunde inte låta bli att sjunga så smått för mig själf. Hvad jag skulle bocka mig djupt för kungen! Jag tog mössan af oeh gjorde åtskilliga försök för att öfva mig. Om jag ändå haft några blommor att strö! Men vi hade bara lavendel, ett par stånd borstnejlikor och hanakammar[2], men de voro utblommade, en rosenbuske, men där var bara gröna löss på, och så "solvändaren."[3]

"Solvändaren!" Det for en stor tanke igenom min hjärna. Den var så djärf, att jag för sjalfva dess omöjlighets skull måste tänka den en gång till.

Ni ska veta, att jag en gång fått några frön af en "solvändare" ute hos Ingar i Ängagården, och dem hade jag fått så utanför norra fönstret. Där var nu inte mer än ett, som kom opp, men som jag var glad vid den blomman, kan ingen tro: hvar morgon, så snart jag vaknat, reste jag mig på armbågen i bänken och såg efter om hon vuxit något under natten. Jag hade ingenting annat att pyssla om, ty jag hade inga syskon. Men den

blomman blef mig både bror och syster: jag talte med den, vattnade den, plockade på den, lade jord kring stammens nedre del, satte pilekäppar som stöd för den. Värsta bekymret vållade mig mosters gris: han hade nafsat i den två gånger, så att när han var ute, tordes jag ej vara inne på vilkor. Och bara han vände sig åt det hållet, var jag tillreds och lade om skryntan på honom.

Den tanken, som föll mig in, var helt enkelt att ta min granna, gula blomma, som var stor som en tallrik, nu hon stod i sitt bästa flor, och kasta den till kungen. Det föreföll mig som om jag aldrig skulle ha hjärta att ta den, men det oaktadt rusade jag in efter brödknifven: det var som om jag ville se, huruvida jag skulle kunna göra det. När jag stod där med knifven i hand framför blomman, kom jag till att tänka på bilden, som står i bibliskan: Abraham offrar sin son Isak. Liksom i yrsel gjorde jag ett raskt snitt, svepte in blomman i min näsduk och stoppade paketen i bröstfickan på min buteljgröna tröja. Far och mor skulle ingenting veta. Jag kände, att mina ögon voro fulla af tårar, men jag ångrade mig ej ett ögonblick.

Vi åto frukost och så bar det af. Vi hade med oss en bastant matsäck, som far och mor byttes till att bära.

"Man behöfver inte precis gå och svälta, när en ska ha en festdag!" sa' far. Det är en

högtid att se landsens fader, men det mättar inte. Grant för ögat, men ingenting för tanden!"

Bortåt niotiden kommo vi fram till korsvägen. En faslig hop med skjutsar hade farit förbi oss under vägen: hästarne voro blanka och skinande som de hade varit fernissade, och seldonen blänkte som gull och silfver. Och på mötesplatsen var där en förfärlig massa folk: det var som en marknad eller ett remontmöte eller en kyrkinvigning. Där voro två kakekäringar och en, som sålde korf och kalun, ägg och stekter sill; och där var en, som sålde visor och visade "lyckans stjärna," och där var den blinde spelmannen ifrån Komstad. Gamle Stålhammar, den afdankade husaren, den tosingen, var också med, förstås. Han var allaredan lite "på snusen" och gick och braverade med sin medalj och gjorde ihop befängda historier om hur det hade gått till, när han var ute med Carl Johann och klådde "Napolomen." Han hade vadat och ridit öfver sjöar, som voro flera mil breda; klifvit rakt opp för murar, som voro höga som kyrktornet; tagit en hel skvadron till fånga alldeles ensam, och det var klart för hvarenda själ, att Carl Johann aldrig hade kunnat klå "Napolomen," om inte Stålhammar hade varit med.

Då syntes kungens förridare på afstånd bort mot middag, och länsmannen fick brådt-

om att fösa folket till ena sidan af vägen, så att där blef fritt att passera. Många fingo inte plats på vägen, utan ströko ner i ärtalandet.

Så kom kungens vagn. En god stund innan han nådde korsvägen, saktade kusken farten, och när han kom närmare, körde han i skridt. Där blef ett förskräckligt lif i folkmassan: de trängdes och knuffades, och mor, stackars kvinna, trängde de ner i landsvägsgropen, så hon hvarken hörde eller såg, det lilla lifvet. Men hon hade naturligtvis fått opp näsduken och tog till ögonen ändå.

Stålhammar hade trängt sig fram i första ledet; han svängde sin gamla husarhufva och hurrade, och några stämde in då och då, men där var inte nå'n reda eller kläm. Kungen nickade helt vänligt till alla sidor, gaf Stålhammar en silfverriksdaler, och allt som vagnen gick fram, bockade sig folkmassan opp och ner precis som när det blåser bra i en rågvång.

Så kom kungen fram till det ställe, där vi stodo. Far slängde sin höge hatt, lyfte opp mig på sina starka armar, så att jag skulle kunna se öfver folkmassan; jag mins som i en dröm, att jag darrade som ett asplöf, fick fram paketen med "solvändaren" ur tröjfickan, men jag var så konfys och ristes så, att jag kunde inte få näsduken riktigt loss, utan singlade i sista minuten af hela paketen. Under

farten lossnade näsduken och "solvändaren" träffade kungen midt i bröstet, så att det gula blomstermjölet stod som en guldkrans kring honom, precis som där brukar vara omkring Jungfru Marias hufvud på tyska "kistebref".

Far hade väl sett, att jag kastade nå'nting, men han visste ju inte hvad det var. Jag har aldrig sett honom se så blek ut: läpparne darrade på honom, när han släppte mig ner på marken, och han tog mig hårdt i armen, när han hviskade:

"Det var väl inte äggakakan."

Jag höll nästan på att skratta, fast jag var yr i skallen.

"Nej, det var solvändaren!" sa jag.

Och så mins jag ingenting mera än att länsmannen stod hos mig, tog mig i armen och förde mig fram till kungens vagn. Se'n hade jag min näsduk — hvarifrån den kom vet jag inte — och när vagnen var borta, hade jag en riksdalerssedel i andra handen. Och mor grät och kysste mig, och far sa, att kungen hade klappat mig på hufvudet och frågat hvad jag hette, och fjerdingsmannen hade svarat, och kungen hade hållit min "solvändare" i handen när han for, och en fin herre hade också sett på den och hållit den och blåst det gula mjölet ut på folket. Själf såg jag ingenting.

Måntro jag var en bjesse på hemvägen! Det var ingen själ, som såg på Stålhammars

medalj eller hörde på hans historier, fast han talte om, att han en gång hade gått ensam in i "Napolomens" tält och tagit hela hans krigskassa, som var fjorton tusen millioner billioner trillioner utom halfannan-styfrar, som där var flera tunnor af. Allt efter som han fick flere supar, blef han ilsknare på mig och omsider sa han rent ut, att det var "supornationsbrott" att kasta knyten med mjölkatistlar på Herrans Smorda, och med rätta skulle jag "erkebuseras", för där stod uttryckligen så i krigslagarne och reglementet. Till slut ville han dra mig i håret, så att far måtte hålla styr på honom.

Men den, som om kvällen med knäppta händer riktigt läste med, när mor i aftonbönen kom till det stället: "Bevara och välsigna vår älskelige konung" — det var allt jag.

Och sent på natten, när mor trodde jag sof, kom hon bort till bänken och föll på knä; och när hon gick, klappade hon mig sakta på hufvudet.

Far "örnade" mig aldrig efter den dagen.

Och vill Ni se sedeln, så ligger den i mors läddika ännu. Gack ut efter den, "kyllan" lilla! Se bara, han är grann som han hade blifvit tryckt i går! Och den skall gå som ett klenodium i vår släkt i alla tider. Den skall du ha i psalmboken, "kyllan" lilla, den dag du står brud! Inte bli så röd i synen för det, "kyllan" lilla: "den vägen ska vi alla gå.

En julafton under snön.

Ett julminne från 1860-talet.

Vår lilla stuga hängde alldeles som ett svalbo under "åhällan", ganska höga, brant sluttande backar, som lågo vid åns ena kant. Den låga hyddan låg alltså ganska lugnt för de flesta vindar; endast när det blåste skarp vestlig vind, hade vi hela svepet på oss, och då hände det rätt ofta, att halmtaket såg ut som en nyluggad pojke eller rent af reste sin väg, ryggträna haglade kring öron en på oss, dörrarne flögo upp och slogo igen med smällar, skarpa som pistolskott, och vinden tjöt ursinnigt i skortenspipan och den spruckna bakugnen. Föll det så samtidigt snö, fnök denna in genom de många springorna i väggar och loft, ja, mången gång vaknade vi och funno små snödrifvor på dynan — eller på själfva kakelugnen, hvilken ena timman var röd, men den andra ljum och den tredje iskall. Då frös allt i huset: drickat blef is på åttingen och i brödet tindrade tusentals kristaller, som gjorde så ondt i tändera och krasade, när vi tuggade.

Hvad vi "döjde" ett år, då vintern var förfärligt kall och mycken snö föll! Några dagar före jul var jag ute en solig, vacker förmiddag och blef högst förvånad, då jag ej

kunde upptäcka ett spår af landsvägen, utan fann hela sträckan ända ner till Angagården vara ett enda ofanligt snöfält, betäckt med en skare, på hvilken jag kunde slå kana utan att sjunka igenom. Snön stod jämnhög med fönsterkarmen och gick far upp till midjan, då han var ute och skottade en gångstig upp till vägen. Trakten såg så underlig ut, och himlen var så blå, så blå, att jag aldrig sett den så blå.

Bortåt middag samlades alla byamännen: där blåstes i det stora byahornet, som jag aldrig förr hört eller sett, men så ofta hört omtalas. Därpå drucko de och började sjunga visor, och då begynte naturligtvis min mor gråta, såsom hon alltid gjorde, när hon hörde någonting ogudaktigt. Jag fick inte stå vid fönstret och se på, utan måste opp i kakelugnsbänken, ta ner postillan och läsa, så att jag ej skulle kunna höra deras oväsen. Postillan fick jag ner, men om jag ville påstå, att mina tankar voro i predikan, skulle jag narras — jag läste hela sidor utan att veta ett ord af hvad där stod. Men det ligger väl i människonaturen — det är troligen en släng af Evas gamla äplesjuka, kan jag tro.

Lille julafton blef det ett förskräckligt yrväder, och när vi vaknade julaftons morgon, kunde vi ej se ett dugg. När far hade hunnit ut, kunde han ej få opp en dörr, utan vi voro helt änkelt insnöade: snön låg näm-

ligen, efter hvad vi kunde märka, öfver takåsen, ja, öfver skorstenspipan: vi kunde värkligen ej tända eld i spisen, ty röken slog ner och snön drösade i massor ned på mor, när hon skulle elda i kakelugnen. Far lät sig emellertid ej förbluffa: han band först samman några läktestumpar och förde dessa opp genom skorstenspipan, så att en liten bit af den grå, mylrande himlen blef synlig. Sedan gick han ut till logdörren, gräfde ett hål ut till den gamla gången — fast han därvid fick lägga den undanskyfflade snön in på logen tills vidare — och sedan han ränsat undan en gång, som han kallade för "mullsyrkagången" — kom han vid vägen fram i dagsljuset, fast det dröjde till bort emot kvällen — först då blef vädret nämligen lugnt och snöyran upphörde.

Det var en högst egendomlig känsla att vara så där afstängd från hela den öfriga yttre världen. Jag mins så väl, att min bror Anders, en djuptänkt, men fåordig pys, utbrast: "Mor! det är likasom man vore en kyckling och låge i ett ägg! Tycker inte mor det?" Det var skumt i stugan, men ej alldeles mörkt, ej ens då vi släckt den lilla, rykande tranlampan; ute var det alldeles tyst, men våra egna ord liksom gåfvo genljud i stugan. Emellanåt knakade tak och loft såsom af tunga suckar.

Vi tände tidigt. Lampan och ett talgljus, julen till ära. Far var vid godt humör — som han för öfrigt nästan alltid var — men inte mor.

"Jag skulle gått till Arild Broddas," sade hon, "och fått mjölk: jag har tingat på för länge sedan."

"Hvarför har du inte gått förr då?" sa' far.

"En kunde väl inte tro det skulle bli sådant väder häller!"

"Arla sadla och serla ria
Duger inte, när en ska fria:
En annan kommer och tar din pia!"

smågnolade far. "Men se, du skulle naturligtvis vänta, tills alla godterna skulle bli i ordning, så du kunde snylta dig till litet af hvarje. Men så går det: 'den som gapar öfver allt, får bara sluka väder!' Men du ska inte glo surt för en mjölkasladd — vi ha både kött och bröd, och *åttingamjölk* är god att ha, den med, fast där inte blir grädde på den."

"Ah du, jag brukar inte gå och tigga hvarken af ett slag eller ett annat, du!"

"Du säger ingenting, men — de värsta tiggarne äro de, som tigga med ögonen! Se på pigorna i kyrkan om söndagarne, när de titta åt karlastolarne till."

"Du är nu alltid lika 'tyntig' — —"

"Eller se på Anders där, hur kärligt han ser på gåsasidan. Ät du, min påg! 'Det är bättre att spränga sig af julamat julafton än att gå hela julen och ingenting få att äta'."

"Lagom är bäst!" sa' Anders och mumsade. "Där kommer en dag i morgon också. *'Den som tar nätt, får ta två gånger'.*"

När vi så hade ätit och druckit öl och läst i Luther och sjungit en julapsalm, gick far ut och skulle se sig om ute vid vägen. Om en liten stund kom han igen helt röd, ifrig och andtruten.

"Hvar har du lyktan, mor?" frågade han. 'Här är någon, som har gått vilse ute på Per Stenkils fälad — där ges opp nödrop — ett efter ett annat."

"Du är så god och inte går ut!" sa' mor. "Du vet där är inte riktigt som där skall vara på den därne fäladen — du har väl hört, att de ha tagit lifvet af en vestgötaknalle där i tiden en gång. Du bara kommer till förtret."

"För en död knalle?!! Jag är inte rädd för två lefvande. Och gamle Kalle vestgöte han traskade så mycket i sina dar, så han är nog glad han får vara stilla — helst i sådant väder. I dag är det inte väglag för döda att gå 'med släppesko' och bära en påse med 'sölkeduka'. Utan tänd nu bara!"

"Du går och trillar i groparne och bryter benen af dig — se'n kan du gå där," sa' mor

och började gråta. Men hon tände ändå lyktan.

"Man kan väl inte låta en medmänniska ligga och frysa ihjäl julafton, om man kan frälsa henne! *'Dem, som elända äro, haf uti hus!'* står där. Och mina ben ä' inga spoltepipor, så de hålla nog. Nu tar du schalen på dig, och så står du och svänger med lyktan här oppe vid 'mullsyrkagången' — och så ger jag mig ut på fäladen, tills jag finner stackaren — —"

"Det är inte godt att veta ho det är för en," muttrade mor.

"Det är en som är i nöd," sa' far, och tonen var så eftertrycklig, att mor genast teg.

"Och så går du," sa' han till mig, "och plockar maten i hop ute på bakhusbordet, om den skulle behöfvas. Men slå inte ner nå'nting."

"Det är kanske bara spöke ändå," sa' mor.

"Dess mindre mat går där åt: då äta vi själfve en gång till. Det skall bli en högtid att få se ett spöke — det har aldrig burit sig för mig förr — utom den gången jag förså mig på dig, mor!"

Och därmed gingo de ut. Vi syskon, sprittande glada öfver fars strålande lynne — ty han var aldrig så glad som då han smått skämtade med mor — voro naturligtvis ytterst intresserade för hvem och hvad som komma

skulle: allt emellanåt öppnade vi dörren ut åt gången och lyddes, men kunde endast höra orediga ljud. I sin nyfikenhet och oro välte Per opp och ner på drickakruset, men detta brott, som annars skulle inbragt honom en bra örfil af stora syster Ingar, passerade utan all anmärkning, utom det att brottslingen själf fick torka af bordet samt *utan lampa* gå ut i bakhuset och tappa nytt. Nå, det var nu inte Pers förtjusning att gå ensam ut i bakhuset, sedan det var mörkt, den lille haren!

Slutligen hördes röster i gången. Först kom mor med lyktan, se'n far och sist den räddade människan — eller spöket. På denna senare riktades snart allas våra ögon.

Och hvem var det? Jo, själfva *Kake-Johanna* från Hammenhög. Henne kände vi ju så väl — hon brukade gå mellan Simrishamn och sitt hem och under vägen sälja kakor. Vi barn ansågo henne vara den lyckligaste människa i världen: vi trodde nämligen, att hon kunde få äta så mycket kakor hon ville, hon som hade två korgar — en under hvar arm. Vår första blick gälde naturligtvis, huru vida hon hade någon korg — jo, riktigt! En hade hon. Men olyckligtvis låg där täcke öfver, så att det var omöjligt att se, om hon hade några kakor i den.

"God kväll, tultingar!" sa hon. "Ja, så hade väl hvarken du, Sven Skräddar! eller du, Mätta! eller ni, tultingar! trott att här skulle

komma främmande själfva julafton, och inte gamla Kage-Johanna ihäller. Ja, det är som jag säger så tidt: '*Herren ser till dem, som ropa till Honom ur sitt hjärtas djup*'. Hade inte du, Sven, kommit ut och hört, hur jag ropade i kväll, så hade Kage-Johanna trampat sina sista fjät i dag. Nu har jag varit två dagar på vägen: i går hann jag inte längre än till Jerrestad, och så skulle jag ge mig ut i dag, för hur skral och 'skrabbig' man är och hur fattigt man har det, så vill man gärna hem, när det är heligt. Och jag skulle gå till gästgifvarens i kväll och få fisk och gröt också — ja, ja, där är väl någon fattig stackare, som har godt af det — så äro två människor hjälpta. Jo, jo! *Herren förer sina trogna underliga.*"

"Nu ska mor gå och sätta kitteln på," sa' far, "Så ska Johanna ha sig en kopp — det kan behöfvas. Snön är nog bra till det han ska vara till, men inte värmer han ett par gamla ben, inte, fast de kalla honom för *fattigmans täcke*."

"Då komma kakorna till pass," sa' Johanna. "Det är väl därfär jag inte blef af med *bägge* kakekorgarne — den ene står ute på fäladen nå'nstans. Åh ja! Där är väl någon stackare, som hitter den — och vill vår Herre ha den till sina små sparfvar, så är det väl hans mening det ska så vara. Nu ska här bli gille, tultingar!! kopp och kakor!"

"Vi ska väl inte äta opp dina kakor," sa' far. "De kunna vara bra att ha i morgon,

när du ska ut. Har du blifvit af med den ena korgen, så får du klå folk dubbelt på den andra."

"Ah, nu ska du inte vara förmäten, Sven, för det du har varit ett redskap i Herrans hand! Och håller du dig för fin att hålla till godo, så kunna väl tultingarne få fröjdas — de få väl ingen annan julklapp, kan jag tänka?"

"Nej, de ha varit snälla i dag, så här har inte vankat någon 'klapp' på öronen."

"Kakor dä ä dä bästa tultingar veta af — näst socker — jo men, ska vi smörja oss riktigt. Se här! Här ä både *ess* och *sniglar* och prinsaskorpor. '*Opp och lef,*' sa' Per Nilsson."

"Vi ha ätit redan," sa' mor.

Men hon var så glad vid kakor, hon också, så hon kunde inte säga *nej*, och så gick hon ut och satte kitteln på. Vi gingo bort och sågo med helig vördnad och ifrig längtan i korgen — sådana massor af *godter!*

Det var en rolig figur, Kake-Johanna. Hon var klädd i en hel mängd schalar, som hon med en ofantlig behändighet nystade af sig, en stor stickad ylleschal om hufvudet, korta kjolar och långstöflar — det hade vi aldrig sett någon kvinna bära. För rästen var hon tämligen korpulent, men fin och snygg med en stor silfverknapp i halsen och blå sticktröja utanpå lifvet.

Så kom kaffet in — kalaset begynte, och äfven far tog en kaka för att ej göra gumman ledsen.

"Jag är för rästen en riktig julagris," sa Johanna och mumsade på sin kaka. All glädje och all sorg har kommit till mig på julafton — äten nu, tultingar! — Jag, som hvarken har haft far eller mor — —"

"Hvad för snack?" sa' far. "Är du hittad bak ett gärde — —"

"De hitta inte barnen bak gärdena", sa' Anders så trygg. "Det är bara påhitt: 'Gumman' kommer till kvinnorna med dom", sa' han och såg så snusförnuftig ut.

"Dä ä rätt, tulting," sa' Johanna. "Nej, min sann är jag hittad inne på gästgifvarens loga en julafton. 'Gumman' var väl på väg till någon kvinna med mej, men så glömde hon mig väl där, kan jag tänka." Och här blinkade Johanna så klipskt åt far och mor. "Se'n togo gästgifvarens mig opp som deras eget barn, och där var jag i aderton år."

"Så var det en julafton som Nils var kommen dit att tjäna vid Mickelsdag — då blefvo vi öfverens att vi skulle slå våra påsar i hop: ett år efter precis blefvo vi gifta— på själfva julafton. Och sedan lefde vi samman i femton år i Herrans fruktan, och bra hade vi det, ty Nils var en rysliga snäller man, och både pågen och tösen artade sig väl, så att om någon har varit lycklig på jor-

den, så har det varit jag. Och det säger jag dig, tös!" sa' hon till Ingar, "stora syster", som såg så stint på Johanna med sina stora blå ögon, "när du ska gifta dig, så tag ingen utan du tycker riktigt om honom — han må då vara fattig eller rik!"

"Är du vilse?" sa' mor. "Tösen tänker väl inte på sådant — hon är inte mer än sjutton år! Hon kan tids nog komma — —"

"Dä vill säga: ett halft år äldre än du var, när du gifte dig, mor!" sa' far och skrattade. "Annars har hon *bittida moget* att brås på. Jag var häller inte gråhårig — två och tjugo år."

"Ja, då kan en vara säker hennes tid kommer snart!" sa' Johanna.

Och så var det en annan julafton. Nils var nere på ån och stångade ål, och hur han gick där i snöfyket, så kom han ner i en vak, och jag fick aldrig se honom mer i lefvande lifve. Ja, det var en svår och tung julehögtid, men — *Herren gaf och Herren tog: välsignad vare Herrans namn!* Två år senare dogo båda barnen i kopporna — pojken julafton och tösen på juldagens morgon. Se'n dess har jag varit '*som en pelikan i öknen.*' Jag tänkte också i kväll: du ska väl gå hädan på den heliga kvällen liksom du den dagen har kommit hit. Men det var inte Herrans vilje det skulle ske ännu — han har väl bruk för Kage-Johanna lite än, väl. Där är den lille

pojkatultingen — husarens, han som sköt sig; modern är på hospitalet och den lille stackarn har ingen annan än mig att 'hydda sig till' — honom kan jag väl vara till nytta för, och därför skulle du, Sven, ut och söka opp *Kage-Johanna* på fäladen i kväll. Hur kom det sig att du gaf dig ut?"

"Ah, jag skulle ut och ge grisen lite mer, därför att det var julafton. Och så skulle jag ut och höra om det var någon, som sköt ute i gårdarne här omkring.'

"*Ja, Han leder människors hjärtan som vattubäckar!*" suckade Johanna fromt och knäpte samman sina händer, och för visso var det en varm bön, som höjdes till julens Konung ur detta förnöjsamma och ödmjuka hjärta.

I detsamma knackade det på dörren, och en lycktas sken glimmade genom det rengjorda fönstret, som var midt för "mullsyrkagången."

"Nej, jag tror i kväll så...." sa' mor.

"Här är plats till flera," sa' far. "Vi ha långhalm att bädda med på golfvet och prässjärnen kunna de få under hufvudet. Och en hel fläskasida, som inte är rörd, ha vi också, mor!"

"Och kakor fins här också," mente Johanna.

Dörren öppnades och in trädde Jöns Måns Erik.

"Guds fre och en glad jul!" sa' han muntert och gladt, men blef liksom lite *haj*, när han fick syn på den främmande. Annars var han ju mycket bekant hemma till vårt, ty han var son i nabogården.

"Är ni inte kommen längre, Johanna?" sa' han.

"Nej, och hade inte Sven varit ute och plockat opp mig, så hade jag väl legat ute på fäladen och varit en istapp."

"Jag ska hälsa så mycket ifrån mor: här är lite julamat till barnen — ni ä ju alldeles insnöade och har väl inte kunnat komma ut i dag?"

Mor blef "mild som en morgonmjölk," tackade så mycket, tog emot knytet och gick ut. Erik gick efter henne ut i bakhuset, och de voro ute en god stund. Därpå öppnade mor dörren och kallade på far — ett ögonblick efter ropades Ingar dit ut. Men när jag också ville sticka min lilla näsa ut, slogs dörren igen. Efter en lång stunds förlopp kommo de in alle samman — högtidliga, men en stilla glädje lyste ur allas deras ansikten.

Far satt litet. Så reste han sig opp.

"Det är Herren själf, som har sändt dig hit att gästa i kväll," sa' han till Johanna. "Och nu är här ett fröjdefullt budskap ifrån kärlekens Gud till. Du behöfver inte nämna det för någon så länge, men Erik och Ingar ska bli ett par: han har varit här och sagt

ifrån, att hans föräldrar äro med på saken. Och han är en bra karl, så jag kunde aldrig önskat henne en bättre man; så ska vi hoppas, att Herren vill välsigna dem bägge två."

"Det gör han nog," sa' Johanna. "Ja så, tösen hade inte länger kvar af sin ungdomstid! Ja, min sann var det en julklapp som duger!"

"Det var därför jag gick i kväll!" myste Erik och såg så förnöjd ut, när han tog Ingars hand i sin. Och hon såg så kärleksvarm ut, så det var rent en lust att betrakta henne.

"Detta har jag vetat länge," sa' Anders och såg trygg ut.

"Har du?" sa" far. "Nej, hör på den. *Små grytor* — — — tror jag."

"Hvarför skulle han annars köpt en schal till henne på Mickelsmarknad? Och hvarför gaf han mig två konfekter? Där är aldrig någon annan, som har gett mig något."

Så blef där ju ett allmänt skratt.

"Undras om där skall komma många ottesången i morgon?" sa' Erik.

"Ah, med detta väglaget blir det väl inte som vanligt," mente mor. "Det kristliga lifvet aftager — allt mer och mer —"

"Här är inte *något* slags lif i folk nu för tiden," tyckte Johanna. "Tacka vill jag förr i världen: då var det roligt vid jultiden. Nu sitta de bara och dänga kortlapparne i bordet och ränna och dansa och flänga. Då voro

'stjärnepågarne' ute och gingo omkring med "Betlehemsstjärnan' hvar enda kväll från julafton till 'tjugonde Knut' och sjöngo 'Betlehemsvisan'. Tre af dem voro de vise män ifrån Österland: de voro klädda i hvita skjortor utanpå kläderna; de hade en röd halsduk om midjan och stora pappershattar med stjärnor af silfverpapper eller korkomslag, och åtminstone den ene af dem var svärtad i *synamentet* — se, han skulle vara liksom morian, för där står, att de kommo från *Moria land.* Och så var där Herodes i röd tröja och med långt svart skägg liksom en 'tatter' — han såg gröm ut i synen och gick omkring och sökte efter den nyfödde judakonungen. Och ibland voro de tolf apostlarne också med — då var det alltid Judas, som bar pungen och tog upp de pängarne, som de fingo; den stackaren skulle alltid vara rödhårig. Så sjöngs:

'God afton, god afton, både kvinna och man!
Husbonde och matmor! Var glad nu för sann!
Vi önska er alla en gladelig jul:
Från sorger och men bevare er Gud!'

När så folket var samladt, började en af 'stjärnepågarne':

'Maria hon gångar sig till Betlehems stad —
Uti Herrans nåder så rena.
Och med följde Josef, den fromme timmerman,
Och stjärnan hon lyste i Österland.'

Så drogo de genom alla versarne: om Herodes, om de vise männens rökelse och myrrha och allt sådant. När de då hade fått mat och pängar och ljus att sätta i stjärnan, så sjöngo de:

'Hafven tack nu för denna eder redeliga skänk!
Eder skänk skall vara hos Gudi betänkt;
Så önska vi er alla en salig, helig jul —
God natt med eder alla! Bevare er Gud!'

Och därpå drogo de å stad till nabogården. Det såg värkligen riktigt högtidligt ut med stjärnan, som hade sex taggar och ett tändt ljus inne i, så hon syntes långa vägar."

"Men," sa' mor, "där var mycket skrål också. Och Frälsarenamnet hade de lättsinnigt på tungan många, många gånger, när deras hjärtan voro långt ifrån Honom."

"Kan väl vara — men om de inte tänkte vidare för sig, så var det inte häller i vanvyrdno de talte."

"Men mycket vidskepelse hade de för sig," sa' mor. "De skulle se på grenljusen, hvem som skulle dö under nästa år; 'bosset', som låg på golfvet, skulle gömmas till våren, så att kreaturen skulle äta opp det och trifvas, när de kommo ut på bete; och de snodde rep också af den halmen och bundo om träna, för där inte skulle gå ohyra på dem. Och af den julagalten, som de bakade på många ställen,

skulle där också tagas vara på en bit till våren, och detta deltes i tre delar: den som gick och årde fick en tredjedel: tredjedelen blandades i fodret åt dragarne och tredjedelen smulades i sönder och lades bland utsädet i sååskan. Och rent förskräckligt var det med fråsseriet i mat och dryck."

"Ja, stoppa i sig kunde de, både stora och tultingar. På de ställen, där det gick något så när rundeliga till, åto de minst fem riktiga mål om dagen: *frukost*, *lille middag*, *middag*, *merafton* och *kvällsmat* — På många ställen åto de dessutom *ottemat*, *mörkebröd* och *nattamat;* det var åtta gånger om dagen med ett och allt. Julabordet stod dukadt hela helgen — locket lades aldrig på drickakannan, och en piga hade nog att göra med att springa och tappa öl i om helgdagarne och 'juladricka' om söknedagarne. Och hvem som kom till gården skulle ha *någonting* innan han gick — annars toge han julen med sig ifrån gården, och detta skulle bebåda en olycka, troddes det. Där var ett otidigt kräk borta i Hammenhög, en gammal afdankad soldat — den han kom in på gästgifvaregården en jul. Full var han, men morskan gick ändå efter kruset och räckte honom. Men han ville inte ta emot det, hur än hon nödgade och bad honom, utan han sa' han skulle gå bort med julen. Gästgifvaren slog ett glas öl på 'nom: 'Vill du inte ha det i dig, får du låta det torka på

dig!' sa' han. Men, ja min sjann! gick inte en af döttrarne och föll och skrapade hufvudet och knä't också, när hon slog kana ner om kyrkbacken."

"Det var för' där var glatt," sa' far, "och inte för ölet — —"

"Hmm! Det är inte godt att veta: här är mycket, som är bra besynnerligt. Se med årsgången! Jag tror så visst här fins de, som kunna se in i det tillkommande, när Herren tillstädjer det.'"

"Årsgången?" sa' Erik. "Har ni varit med på den? Mor har pratat om, att hon har försökt det en gång, men jag tror inte hon fick se någonting."

"Ja ja men, har jag så varit med. Jag var bara sjutton år — jag och en annan piga, som tjänte hos gästgifvarens, voro ute — det var till och med hon, som lockade mig till det. Åh, jag glömmer det aldrig. När klockan var half tolf om natten, gingo vi — tigande förstås — ner till korsvägen på denna sidan om Hammenhög, där tre vägar mötas: den som går till Vallby, den till Simrishamn och den till Ystad. Det var vackert månsken, men stora moln drogo förbi månen och där syntes så mycket förunderligt. Vi satte oss hvar på sin gropavall och tego som muren. Rätt som jag satt, så fick jag se en begrafningsprocession nere på vägen från Anders Ols gård. Jag kunde se, hvilka som gingo i sorgen, och

där var både mannen och pojkarne. Och då förstod jag, att det var kvinnan, som skulle dö — som hon också gjorde i maj månad. Nere i nämdemannens fönster blef det alldeles eldande rödt — och då var det ingen konst att gissa till eldsvådan — som där också blef i oktober, när de började bränna i bränneriet. Och som vi sutto där, hördes där ett stort dön i luften, och det var liksom stora krigshärar hade ridit förbi — och krig blef det också"

"Vi ha ju inte haft krig i våra tider," sa' mor.

"*Vi*, nej — men utrikes. Det var då de satte af 'Nappelpung'. Jo, måntro jag fick se många ting, som ha händt mig själf sedan. Jag såg Nils också: jag kände igen honom förste gång som han kom inom dörren, och jag visste genast, att vi två skulle bli ett par. Men var det inte förunderligt, att Nils gick förbi mig då på korsvägen? Och där kröp ål öfver hela människan — det visste jag inte hvad det betydde då. Åh hå ja!"

"Nej, här sitta vi å slamsa," sa' Erik. "De vilja väl 'resa till Dynetorp' här allihop snart. Nu kan Johanna gå med mig hem — vi ha bättre husarum."

"Annars är här godt hjärterum," sa' far. "Långhalm ha vi."

"Där har En legat på krubbans strå, som var större än alla människor, och lycklig den,

som aldrig får ligga hårdare. Men — god natt, tultingar!"

"Ja, god natt, Ingar," sa' Erik. "I morgon kommer jag och hämtar min lilla fästemö med kana, så slipper hon gå till ottesången — vi ska väl 'visa oss' i kyrkan ändå en gång. Men opp till vägen får du gå, för i den här smale gången kan inte en gång en julagubbe köra fram."

"Nej," sa' far, "inte utan han har 'mullsyrkar' för ekipaget! Ja, god natt med dig då, Johanna! Tack för du kom hit och bjöd på julakakor!"

"Åh," tyckte mor, "det kan väl aldrig komma på frågan, att ni skulle gå härifrån med julen häller! Vi ska smaka på julamaten, som Erik hade hit. Julen ä lång — det sjunker nog undan."

Så åto vi ett slag till.

"De gamle sade ju, att det inte är jul, om man inte spränger sig två gånger om dagen minst," sa' far. "Annars är det ingen konst att göra julagille på det här viset," smålog han. "De, som komma till gillesgården, ha ju självve all 'förningen' med sig. Ja, äten nu af det lilla här är! Nyårsafton får man ut och höra efter, om där är någon som gått vilse, så kunna vi få kakor då med, kanske. Den här hackepölsan har väl Erik haft med sig, kan jag väl tro — dumt man ska inte ha mer än en dotter att gifta bort!"

"Tack nu för all värme jag har suttit och slukat här i kväll," sa' Johanna. "Och tack för lifhanken, Sven! Hur smal den är, sätter man alltid värde på den ändå."

"Och tack för tösen," sa' Erik. "Ni ska få låna henne. —"

"Åh, det är då min tös," sa' far.

"Och min med, du!" sa' mor.

"Nej, nu är hon *min*," sa' Erik. "Men ni ska få behålla henne till den tjugufemte mars — då skulle hon komma hem och hålla lite i ordning i min lilla stuga — nu har hon hållit ordning i er så länge."

"Hm! Här har hon mest stält till oordning, åtminstone de första åren hon var här. Men ser du, min påg," sa' far till Erik, "det är med töser som med äplen: när man väl har fått dem stora, så man skulle ha glädje af dem, och de ha blifvit röda och granna, så kommer där alltid en pojke och stjäl dem!"

Nu har mor uttjänt!

Nutida värklighetsbild från Bara härad.

Nu hade Thoa Mårten Ols varit enka i femton år och skött hemmanet som en hel karl. Både under dessa åren och när mannen lefde hade hon minsann försökt många pigor, både stora och små, "höratöttar" och "beckhättor," "lat-äckor" och "hamsetramsor," "rännemaskor" och "styfbeningar," "morgonmilda" och "mulbända." Och Thoa var en kvinna, som inte var förfärad: om det knep, gaf hon gårdsdrängen en torfvare, så han kom ut om stersdörren i rappa taget, och det hände, att träskorna kommo ensamma bakefter. Pigorna däremot dunkade hon aldrig; ville de inte ta efter hennes råd, så fingo de resa — det var hela historien.

Men så glad som Thoa var vid Gunborg hade hon aldrig varit vid någon piga, fast flera hade varit där sina 5—10 år. Utom till sin son Anders, förstås, hade hon väl med nöd och näppe en sådan tillit till en enda människa — det skulle då varit till den gamle prosten, som hade läst henne fram och vigt henne, men till den nye pastorn had hon inte något förtroende: han stod för altaret och snodde mustascherna precis som han hade varit husar. Gunborg gick hvar hon ville i kistor och

skåp, och det kunde aldrig komma i fråga att där låstes hvarken för spiskammare eller kakelådan, om mor själf var hemma eller borta. När där väfdes förkläden eller schaletter, gjordes räckan nästan alltid så lång, att Gunborg fick ett likadant plagg som mor själf, och när där skulle vara nattvardsgång, satt Gunborg i baksätet hos kvinnan, och Anders skjutsade för dem båda till kyrkan — precis som de hade varit jämlikar. Och det hade då aldrig händt förr, ty Thoa var en af de gammaldags kvinnorna: som en far för folket, men aldrig "ankamrat" med dem. Gamla Mätta hade en gång åkt med hem ifrån kyrkan, när det var snöyra: men fast gumman satt ensam i baksätet, fick Mätta sitta mellan begge drängarne där framme, och hon hade ändå varit barnpiga åt Anders.

Därför blef också Thoa som de hade "slagit henne i ansiktet med en våt lase," när Gunborg vid midsommarstiden i år kom och sade upp sig. Gumman trodde inte sina egna öron.

"*Du* flytta härifrån? Det menar du inte?"

"Jo-o."

"Vill du ha tillökning på lönen?"

"Nej!"

"För säg då bara ifrå!"

"Nej, jag har ju större lön än andra pigor här. Det är inte det."

"Tycker du, att du har för strängt, så kan jag ta en tös till."

"Ack, nej!"

"Tänker du gifta dig, kanske?"

Flickan började snyfta.

"Nej, aldrig!"

"Hvar ska du ta vägen, då?"

"Det vet jag inte."

Hon gömde ansiktet i förklädet.

"Nej, människa!"

"Jag kan inte hjälpa det."

"Mitt lilla barn! Kan du inte säga mig hvad det är för?"

"Inte nu. Men den 24:e skall mor få veta det, innan jag reser."

Och så taltes där inte mer om saken, då Gunborg var sig lik tämligen, lika vänlig i sitt sätt, lika rask i sina sysslor och rädd om allting både ute och inne. Kanske en smula vemodig understundom. Gumman försökte förgäfves att utfundera, hvarifrån detta beslut härledde sig. En dag frågade hon Anders, om han visste reda på flyttningen. Jo, det gjorde han. Orsaken? Hade inte mor frågat henne? Jo, men utan att få besked.

"Kan du inte fundera ut skälet, Anders?"

"Det som skall åtskils kommer åtskils."

"Hvad menar du med det?"

"Det som skall samman, kommer samman!"

Och så tog han mössan och gick ut.

* * *

Så var den 24 oktober inne, självfva flyttningsdagen. Tidigt på morgonen for Anders till Arlöf för att höra efter priset på sockerbetorna.

"Hur dags kommer du igen?'

"Det vet jag inte."

Gumman gick tyst som en mur hela förmiddagen och såg forskande på Gunborg, som hade röda ögon. Hon gick nämligen allt emellanåt ut och gret en vers i ensamheten.

När så frukosten var expedierad och allting diskadt, försvann flickan på en stund. När hon återkom, var hon i söndags-dräkt och tårarne kvälde fram ur ögonvrårna. Hon gick bort till mor Thoa och sade med nedslagna ögon:

"Ja, då är det väl så godt jag tänker på att ge mig af."

Inte var där mycket mod i tonen just.

Då snöt sig mor Thoa i förklädet, tog flickan i armen, fick henne ned på stolen vid norra fönstret, såg henne i ögat och så sa' hon:

"Inga krumbukter nu längre! Utan nu skall du säga mig hvad det är."

"Ja, där blir väl ingen annan råd," sa' Gunborg, "för någon gång skall det fram ändå."

"Nåå?"

Gunborg började gråta.

"Nej, gråt inte! Det är som där ginge en knif genom hjärtat på mig; nu har du varit här se'n du var liten, och jag kan då på domsens dag säga, att jag har varit som en mor för dig. Och hade du blifvit hos mig och lagt mina ögon samman, när Herren kallar mig, så skulle du aldrig behöft sörja för ålderns dag — det har jag lagt Anders på hjärtat. Och honom kan man lita på: han är oskrymtad som guld, det kan du tro."

"Det är för — för — justament för hansas skull."

"Och den stackars tösen började snyfta och skälfva.

"För *hans* skull?! Det — det är omöjligt. Snackar du i yrsla? Skulle han ha varit hård eller stygg emot dig? Det är honom då rent inte likt. Du har fått det galet för dig — något som han sagt på skämt."

"Ack, nej! nej! På det viset är det inte. Nej, men vi ä' glada vid hvarandra, men det kan ju aldrig bli någon glädje af det, och därför är här ingen annan råd än att jag flyttar, för jag uthärdar inte längre på detta viset."

"Anders och du? Ni två ett par!"

"Tro inte det är min skull! Jag skulle hellre smidt ett lås för mina läppar än låtit honom förstå det, om han inte hade tvingat mig att erkänna det en söndag, när vi skulle gå till skrift — till Herrans altare kunde jag inte gå med en osanning. Och jag kan ju

inte hjälpa, att jag är så fattig och han inte heller att han är så snäll; men om jag så skulle dö här jag sitter, så har jag honom kär och så blir det i alla mina lifsdagar. Det var han, som först talte till mig om det, många, många gånger, och både han och jag trodde en tid, att mor kanske skulle kunna ge med sig en gång: en tror ju så gärna det man önskar af allt hjärta. Men så sa' mor, när som Englas Kristofer hade gift sig med Eljäna, som tjänte där, att det aldrig skulle ha händt, om det hade varit er son. Och då förstodo både jag och Anders, att där fans inte hopp mer, och då hade jag ingen annan råd än att säga opp mig — när vi inte allt jämt se hvarandra och äro omkring hvarann, blir det kanske inte så tungt. Som det nu är, gå vi af till slut begge två."

Mor Thoa var blek, men ansiktet visade inte ett grand hvad hon tänkte. Hon satt tyst en stund. Så gick hon bort och tog och bläddrade i psalmboken. Genom tårarnes slöja såg Gunborg, att gumman med nageln gjorde ett streck på ett högerblad och vek ett hörn. Gunborg visste att gumman stundom "lottade med psalmboken." Hon skulle gifvit år af sitt lif för att se huru lotten fallit. Efter en lång tystnad satte sig Thoa hos flickan, men såg ej upp.

"Hvart tänker du nu ge dig hän?"

"Jag vet inte. Jag har tänkt på Amerika stundom — min syster har en bra plats i Chicago, fast hon får arbeta strängt men det kan jag också. Det vore åtminstone långt bort nog!"

Tonen var mera vemodig än bitter.

Och därpå tillade hon:

"Och nu får mor inte vara ond på mig: hade jag kunnat hjälpa det, så skulle jag visst inte gjort er denna sorgen. Och aldrig skall jag tänka hårdt på mor och aldrig glömma hur snäll ni har varit mot mig. Det kan ni lita på."

"Är Anders i Arlöf i dag?" sporde gumman om en stund och såg skarpt på Gunborg.

"Inte annat än jag vet, det bedyrar jag!" sade flickan ifrigt.

"Ska ni följas åt ut i fjärran land, kanske?"

"En gång sa' han det, men jag sa', att då reste inte jag, för det skull vara synd om er, mor. Det är nog som det är. Se'n har han inte nämt det."

"När skulle du resa?"

"I vinter blir jag hemma hos mor; jag har tänkt låna en väf och försöka lite med rosengångs...."

"Nu väntar du här tills Anders kommer hem."

"Jag skulle hälst inte vilja träffa honom mer här; vi togo farväl med hvarandra i går kväll."

"Du gör som jag säger!"

Så gick gumman raskt ut. Men raskare ändå var Gunborg vid bokhyllan och fick fatt i psalmboken. Nagelmärket stod vid versen:

"Den lägste tjänaren af dig
Till sällhet kallad blifvit.
För honom lika väl som mig
Du har din Son utgifvit.

Hans trogna bön går lika fort
Som min till gudatronen.
Du, Herre! af ett blod oss gjort
Och ser ej till personen."

Det föll en förunderlig frid öfver Gunborgs själ. Om....

Ett par timmar gingo, långa för flickan, kanske än längre för modern, som flera gånger gläntade på kammardörren.

"Han blir så länge borta!" sade hon en gång med orolig stämma,

Så for vagnen in på gården. Om en stund steg Anders in i stugan. Gumman kom in samtidigt.

"Är du inte faren?" sporde han Gunborg med förvånad röst.

"Jag ville hon skulle vänta tills du kom. Vi ä' nog tre att tala samman i dag. Såå! Så du har blifvit för gammal att gå till råds med din mor, som burit dig under sitt hjärta, födt dig med sveda och vakat öfver dig så många nätter? Jag trodde att du inte skulle

ha nagon närmare att gå till än mig, när det var så när, att du behöfde ett råd i en så viktig fråga — jag kunde väl haft något att säga: jag har varit med längre än du."

"Så ska ni inte ta det, mor. Men jag har så tidt hört er säga, att om det skall bli någon glädje med det, skall man gifta sig med sin jämlike. Gunborg eger ingenting, och jag är född till stor rikedom. Jag tvingade mig öfver ett år — så ville jag veta, om hon höll af mig tillbaka. Jag fick henne aldrig till att svara utan hon smög sig ifrån mig, tills jag en morgon, när vi skulle gå till Herrans bord, förelade henne vid sakramentet, att hon skulle tala sanning — då *fick* hon erkänna. Men hvad vi lidit begge två sedan den dagen, är det bara En som vet — utom vi själfva. Och skall jag gå här och tvinas bort, så vore det lika så godt att det vore slut med det samma. Jag har alltid läst både i Guds ord och annars, att alla människor äro lika dyrt återlösta och att för Honom fins det inte tjänare eller fri. Nå! Jag vill inte sätta mig till domare öfver edra tankar, men jag vill föreslå er nå'nting. Här fins inte nå'n lycka för mig på jorden utan Gunborg, och därför så...."

"Du vill följa henne till Amerika! Och öfverge din gamla mor, som inte har någon glädje på jorden utan dig?!"

"Liksom Gunborg, mor! Men det är inte det jag vill — jag vill inte skiljas från er heller. Men låt oss sälja hemmanet och resa alla tre; landtbruket ger inte guld nu för tiden. Och där inne fins inte skilnad på gåradöttrar och husmanstöser — hvar och en, som slår sig ärligt fram där, är lika god som en grefvinna — det har jag läst. Där skulle ingen ha någonting att säga om Gunborg blefve min hustru."

"Jag ville just se, hvem som skulle kunna ha något att säga *här*, om det så skulle vara!"

Det låg en sådan klang i Thoas röst, att Gunborg, som legat nedlutad med ansiktet i sina händer, med ens såg upp, och hennes kinder voro som glödande kol.

"När här var bröllop i nabogården, sade jag, att det aldrig skulle ha händt, om det varit Anders...."

"Och de orden ha gjort oss så mycket ondt, ty då förstodo vi...."

"Ni förstod ingenting! Det sa' jag därför, att Eljena är en flicka, som ingenting är värd, hvarken inomhus eller till karaktären — det var brådtom med bröllopet. Men det är en annan sak med Gunborg, ty hon är då en tös, som där inte fins maken till i Bara härad, om man skall säga det sant är — fast hon själf hör på. Hade hon bara varit gåradotter af någon bland de gamla åbosläkterna!"

"Men det rår hon ju inte själv, någon synd är det då inte, hvarken eller människor!"

"Det är sant, och det få vi erkänna. gården säljer aldrig jag åtminstone, och An kan vara bra för sig, kanske, men det är inte fosterlandet, hvad det så är för resten, så dit far jag aldrig. Men jag vill inte stå i vägen för min ende sons lycka heller: är det så, att du är riktigt glad vid henne, riktigt förvissad att du aldrig kommer att se henne öfver axeln, för det hon inte är din jämlike — för det är hon inte, men jag vill i denna stund också föra hennes talan: hon är rent för god att få höra försmädelse för det en gång, och en kvinna, som har ambition om sig, glömmer *aldrig* sådant.... Är det så, så ska jag visst inte skilja er åt, och ni kan lika gärna vara lyckliga hemma som i främmande land — 'så kan jag ju också få vara med', sa' göingen."

De båda unga stodo stumma, och deras blickar hängde girigt vid gummans läppar. Mekaniskt tog Anders Gunborgs hand.

"Men ett halft år ska ni vänta; ingenting ska kunna sägas om er och ert förbund. Och på det halfva året får du, Anders, aldrig besöka henne i hennes hem — men hvar söndag följer hon med mig hem ifrån kyrkan. Och i morgon resa vi till Lund till Hasselgren — om söndag skall ni ringförlofvas."

Därmed klappade hon Gunborg på kinden och kysste henne hjärtligt. Ingen af de unga förmådde att med ett ord ge uttryck åt sin glädje och sin lycka;

Gumman strök sig förnöjd om mun och haka med förklädet, och hennes anlete upplystes af ett fagert leende.

"Du skulle kanske kunna vänta en dag till, tös! innan du går ur tjänsten, hva? Om du inte trår för mycket hem? Nå, här har du varit så länge, så du kan vara trött på att gå här och träla. Men blir du här — för min skull, inte för *hans*, inte — så kan du gärna behålla söndagskläderna på — jag får själf laga middag i dag, liksom på de stora högtidsdagarne. Det är det ju också i dag! Och inte har jag någon piga längre! Nå, se så! För många skurar ä' inte bra ens för så blåa ögon som dina. Nå, jag vet, det fins glädjetårar också — jag har också gråtit sådana! Jag har aldrig gråtit andra för dig, min son. Seså, tös! Gå nu bort till honom och ta honom i famn! Nu är det du, som skall gå vid hans sida och dela allt med honom. Nu har gamla mor uttjänt!"

När far står på lur.

Nutidsbild från skånska slättbygden.

"Så han vill ha en riktig kärlekshistoria?" sa Ola Månsson i Grönemölla och skrattade. "Åh ja, jag har då varit med i så många år så jag kunde väl hitta på någon, om jag bara förstod hur en ska tala om sådant där. Ta en pipa så länge! Hm! Låt mig se nu!

Jo, där var en gång en man — — — Åh ja, det lönar, inte mödan jag sitter och spelar komedi med honom — det är om mig själf som jag skulle förtälja: det som har händt en själf, det har man bäst reda på — då blir det hvarken 'tjutemiddag' eller 'snacka-trams.'

Två ting har jag alltid varit en smula stolt öfver: mina blanka ök och mina roliga ordstäf. Och en ting har jag alltid varit rädd för — och det är att fostra upp unga töser; för besvärligt är det att dra fram kalkonkycklingar tills de bli årsgamla, men töser är ändå mer kinkiga. Och så blir det min lott att ha bara ett enda barn och så ska det vara en tös — Anna, han mins kanske inte henne? Uck, hvad jag var glad vid det lilla lifvet; hon var, aldrig ifrån mig, när hon växte upp, antingen hon nu satt på mitt knä och 'red ranka' eller jag 'bar henne möllesäck'. Han kan tro det är roligt att ha en liten tös att gå och 'bära möllesäck' på ryggen på sig.

"Och när hon så skulle ha tänder, gret hon både natt och dag, men han kan tro, att den, som hade mest ondt för de tänderna, det var, Ola Månsson i Grönemölla. Och hade jag två styfver för hvar gång som jag har gått och mött det lilla pyret, när hon skulle gå ifrån skolan — ja, då skulle jag vara rik som lagman Sylvan i världen. Skaffa sig aldrig nå'n tös: de kunna, göra håret grått på en stackars far. Se, man kan ju inte låta bli att tänka på dem hvarken natt eller dag, när man sig nederlägger eller uppstår.

"Och allt grannare blef hon med hvar dag, det lilla knytet: se hon bråddes på mor sin, som väl var, för det skulle, tagit sig sött ut om hon hade haft min stora krokiga näsa — i hennes rödklara ansikte skulle ett sådant tryne stått som ett 'hampaspöke' i ett 'höraland'. Se, mor var den grannaste grebba här fans i församlingen i sina hofverande dagar — om jag nu ska sitta och skräppa med min gamla, skrukiga käring! Hon är för resten ute och tar opp morötter i dag, men jag tänker hon kommer snart in; för hur skrynklig hon börjar bli, kan hon ändå gärna osa på långa vägar, om kaffekitteln har kommit på i ovanlig tid.

"Måntro det var en fröjd här hemma, när vi hade fått henne fram på kyrkogolfvet. Då tycker man ju, att man har fått dem så långt, att de skulle kunna frakta sig själfva, fastän

då börja, lifvets frestelser och faror förstament på allvar.

"Och här hade — kan han tro — börjat vändas manfolk innan hon var framläst. Mor ville hon skulle väntat ett år till, för, som hon sa, man är aldrig för mycket beredd, när det gäller att afgifva sina dyra löften, som hon sa. Men jag tog till med hårde. 'Hon får, gå i år,' sa jag. 'Tösen är ju rent utvuxen. I fån ju lägga ut den ene sömmen efter den andra i hennes lifstycken!' sa jag. 'Åh, hon kan tids nog bli gift!' sa mor. 'Du kan så säga,' mente jag, 'men skall hon nu engång ha den lotten att göra lifvet surt för en karl, så är det, så godt hon börjar i tide. Så gjorde du, mor! Och brås hon på dig i allt annat, så är det väl bäst att hon brås på dig i det viktigaste också.

"Jag tyckte hon skulle ut lite. Skolorna voro ju dåliga på den tiden en annan var pojke, så man fick, inte mycket lära. Men tösen har fått rätt bra bildning, för en bondtös till att räkna, förstås: hon har varit hos Holmström på Hvilan i två somrar; på Kramers hotell i Malmö har hon sett hur det går till att röra ihop köpstamat och själf lagat sådan med, och hos fru Kulle i Lund har hon lärt de gamla väfnaderna, och i att sy och brodera är hon lika god som Ströms töser i Östra Herrestad. Det är, en tös, som kan med hvad som hälst både ute och inne.

"Så gick riksdagsmannens August här en tid och slog sina slag — gick så därna och 'stod på strutt', sa ingenting, men man kunde ju se meningen. En kväll säger jag till mor — det var till och med se'n vi voro lagda, och månen sken så vackert in i stugan, sådana där kvällar som man inte har lätt för att somna, utan gärna ligger och snackar i förtrolighet med mor om det och detta — — åh ja, det får han nog se när han själf har fått sig en kvinna. Jo, så säger jag: 'Hör du, mor, tror du tösen är glad vid August? Där är ju ett gammalt ordstäf, som säger, 'att en stor näsa, är det inte godt att hålla lönligt'. Jag begriper mig inte på sådant, för jag går mäst och trumfar ute bland kreaturen, så jag — —' 'Åh, en stor näsa tycker jag du borde förstå dig på, sa hon och skrattade, för hon är, så glad vid att raljera. 'Men ni kvinnor ha'n ju fint väderkorn, när det är fråga om kärlek — hvad tror du?' — 'Ja,' säger mor, 'jag vet, knappt hvad jag skall säga. Riktigt glad vid honom är hon inte — åtminstone inte så som jag var vid dig på den tiden vi voro fästefolk, för bara jag såg dig komma på vägen, blef jag både röd och hvit och hjärtat bankade i bröstet på mig.' — 'Åh, du mor,' sa jag, 'det är så länge se'n nu så det har du rent glömt! Jag tror inte du har gett mig en kyss bara på år och dag,' sa jag. Se, jag skall säga honom, jag brukar

hålla lite nojs med gumman ibland, för det är ett rart lif. 'Ah,' mente mor, 'har en hållit någon riktigt kär, så glömmes det aldrig. Och jag bara önskar, att jag måtte slippa gå här på jorden ensam efter dig och stabba, för då blir jag inte gammal!' Och så gret hon en vers, förstås, som fruntimmer nu alltid göra, när någonting går dem till hjärtat. Det är besynnerligt för det är precis som de hade senap eller lök i förklädet — bara de sätta det för ansiktet, så, börjas syndafloden. 'Nä, men mor!' sa jag. 'Tycker du det är något förstånd i att ligga och snacka om döden nu — vi ha väl annat att tänka på. Vi ska väl ha tösen bortgift åtminstone — det är väl klart!' Så skrattade mor. 'Men jag tror, vet du far,' säger hon, 'att Anna är glad vid Eilert,' sa hon, 'jag tror nästan det.' — 'Tramsekaka!' sa jag. 'Eilert! Hm, hm! Ho, ho, ho! Jag är tvungen till att grina — Eilert!!'

"Eilert var en pojke, som tjänte hemma. Han var son af gamle Krans, ett fasligt kräk, som knektar gerna bli på gamla dar, om de inte ha en duktig kvinna, som kan kommendera dem. Men pojken var duglig och påpasslig i allting, och vi tyckte om honom som han hade varit vår egen, hälst som han rent afgudade lilla Anna. Det får jag då ändå bekänna, att till svärson hade jag inte tänkt på honom, för hur det nu är, så vill en far

gärna ha en tös lite förnämt bortgift, hälst den, som nu inte har mer än densamma. 'Ja ja, pass på, far, om inte jag spår rätt ändå!' sa mor. 'Det har jag gjort förr — både när hon skulle ha masling och vattenkoppor.' — 'Ja, så ska han, flytta till Michaeli!' sa jag. 'Nej, men far! Inte näns du vara hård emot ditt eget kött och blod?' sa hon. 'Du vet väl hur farliga glad jag är vid glöttungen! Men Eilert säger jag opp, så få vi se, om det är någonting med deras ståndaktighet. Går där hål på ägget, så får man se, hvad där är inne i,' sa jag.

"Och så sade jag, opp min kära Eilert. Först blef han som han hade fått en 'hossesock att tugga på, och se'n sporde han på hvad sätt han hade förbrutit sig — och han höll nästan på att bli stursk strax. Men jag slog i topp bara och sjöng inte rent ut.

"Tösen tog det grufveliga hårdt strax. Hon sof inte om nätterna, utan låg bara och pustade, och en kunde inte en gång få henne till att äta äggakaka — då kan han nog begripa det inte var mycket med henne. Mor bara gick och gnölade och såg ut som Jeremie klagovisor, men jag tyckte vi skulle vänta, fastän nog tyckte jag med, att där var fasliga långt till Michelsdag. Till slut smakte inte äggakakan mig heller, men jag höll i. 'Ska de ha hvarandra,' sa jag till mor, 'så är det inte

mer än rätt och tillbörligt, att de ha en liten strid.

"Så kvällen innan han skulle flytta, såg jag Eilert kila ner i trädgården, och en liten stund efter smög sig Anna också ner där.' Det är själfva afskedsstunden tänkte jag — där får du vara med, Ola Månsson!' Och så tände jag min pipa och traskade efter — ja, jag fick värkligen höra på alltihop.

"Ja, här ä två ting att välja på,' mente Anna i lusthuset. 'Antingen går du grad in till far och sjunger rent ut' — — 'Det törs jag inte,' sa Eilert. 'Du är rent för god och för fin och för rik' — — 'Eller också slå vi alla tankar ur hågen och så' — — 'Det kan jag inte heller,' sa han, 'för då går jag i grafven —' 'Det gjorde jag nog också,' mente Anna trohjärtadt. 'Och därför får du gå in. Jag tror att mor anar någonting; för en fjorton dar se'n sa hon till mig, när jag satt och grät i sommarstugan: 'Du ska inte gråta, Anna,' sa hon, 'för den, som styr allting, Han är kärlekens Gud, och Han leder människors hjärtan som vattubäckar.' Och med de orden hade mor någon särskild mening.' sa tösen.

"Men jag tänkte för mig själf: 'Jag ska, lära mor sko höns, när jag träffar henne i en smal vändning.' Åhja, det är väl inte så godt för modershjärtat att tiga.

"Då får du gå med in,' tyckte Eilert, så går det lite lättare, tycker jag.' — 'Inte för

det jag är rädd för våra,' sa Anna. 'Det har jag aldrig varit och har aldrig haft skäl till det, men jag tycker ändå, att du ska gå ensam. Inte skall du vara så blyg, du, som kan lägga dina ord så väl, när vi två sitta och tala samman om kvällarne!' — 'Då ja! Men se, fria! Det är en annan sak, man är ju inte van vid det!' — 'Nej, jag skulle vilja hoppas det,' sa Anna och smålog åt hans förskräckta min. 'Men far är inte van, han heller, för han har aldrig gift bort någon tös förr, efter jag är den enda han har.' — 'Men om han inte vill höra talas om det?' jämrade sig Eilert. — 'Det fruktar jag inte för, men skulle så vara, så få vi trösta oss med våra minnen; vi ha ingenting att ångra eller blygas för. Någon annan tar jag aldrig — och då är jag ju ändå din på sitt vis. Blir jag det inte fullkomligt här, så fins där nog i Fadrens många boningar ett rum, där trogna hjärtan aldrig skiljas åt.'

"Nu ska jag säga honom nå'nting. Får han en tös en gång, så ställ sig aldrig på lur, när hon talar hjärteord med sin hjärtevän, för, blir icke hjärtat blött på honom som smöret på en meraftonsmat i höstatid!

"Så gick jag fram. 'Jag trodde annars, att det var brukligt, när någon skulle ta farväl på ett ställe, att han först gick till far och mor; du Eilert, du går till tösen först!' — 'Det käraste går man till både först och

sist,' sa Eilert. Och han kan, tro, att pojken blef en half aln längre som han rätade på sig. Så gick han bort och tog Anna i handen. 'Så står det till,' sa han, 'och här stå vi. Jag vet nog att hon kunde få finare man än mig, som ringa är — men vi kunde inte hjälpa det, åtminstone kunde inte jag. Ni känner hvad jag går för, och skryta med mig själf hvarken vill eller behöfver jag. Men har Ni gett mig huld och hem i min barndom, så kan Ni ge mig kärlek och fröjd i min mandom — så ska vi vara Er tröst på er ålderdom.'

"Om han har hört en riktigt anderik predikan någon gång eller sett barnen 'läsa i kyrkan' eller hört Lundastudenterna sjunga, så vet han, hvad det vill säga när det sticker i ögonen och håret liksom står rätt opp och en känner, hur ilningen går ner i tårna.

"Nå, hvad säger du själf, Anna?' frågte jag tösen. — 'Kärleken vänder aldrig åter!' sa hon. 'Ja, så vare Herren med Er i Guds namn då!' sa jag. 'Men om nu mor säger *nej?*' — 'Åh, hon har själf varit tös och fått den hon ville ha!' sa Anna. 'Hm! Men, tänk om du ångrar dig se'n?' sa jag — bara på nojs. — 'Mor har aldrig ångrat sig!' sa tösen och tog mig famn.

"Jo, si sådana äro fruntimren: de kunna lägga sina ord! Vänta bara tills han själf blir gift och får en tös, så får han nog se det.

"Ja, så var det med det. det var ju en kärlekshistoria? Och lyckliga ä de: det är, en riktig fröjd att se dem. Här ska han få se porträtt af *deras* lilla tös! Den, som finge lefva och se det lilla 'krivvet' också väl bortgift. Jag tror, att jag skulle ha lust att stå på lur en gång till!"

Själar under klubban.

Bilder från en kommunalstuga i Skåne på 1870-talet.

Det var ett förfärligt väder. De stora hvita snöflingorna hastade fram som en bisvärm och föllo tätt, så att man knappast kunde se sina egna händer, och när snöyran emellanåt upphörde, hven vintervinden med sådant raseri, att takhalmen yrde, stråna i hesagårdarne dansade rundt, snön steg mot höjden i korkskrufformiga fantastiska gestalter, hvilka jagade hvarandra öfver fälten, till dess de trötta lade sig till hvila bak väggar, gärdesgårdar och pilevallar eller bygde barrikader i vägkrökarne eller på den slingrande bygatan, och istapparne i de våldsamt rista trädens kronor dansade ned, ett farligt, men skimrande regn af kristaller.

Medellösa by tycktes slumra under snötäcket, och endast den blåa eller smutsgula röken från en eller annan skorsten visade, att det mänskliga lifvet drog tunga andedrag i de halfskumma hyddorna, å hvilkas uppfrusna fönsterrutor blanka fläckar — efter slantar, värmda kaffekoppar eller små rosiga läppar — lämnade titthål för späjande ögon, som ville se om det ej snart skulle sluta med jordfnyket eller om någon människa var ute i det fasliga vädret. Ett par höns sökte skydd mot

stormen bakom en gafvel, där de hopkrupna som tiggarungar och skälfvande som asplöf vände ut och in på ögonen, när en il ruggade upp deras fjäderklädnad eller ett snömoln insvepte dem i sin kalla slöja; hundarne drogo in svansen och sköto rygg, och en hop skator, nästan slogs med skräddarens katt om det utslagna köksafskrädet samt hånskrattade för hvar gång det lyckades dem att bortsnappa ett potatisskal eller ett par sillben.

På eftermiddagen rusade byns gummor till fönstren eller stucko hufvudet ut om ofvandörrarne, ty där hördes bjellerklang längs bygatan. Åh, det var ju kommunalnämnden, hela bundten! Där skulle ju vara auktion på fattigbarnen! Då var det därföı som Jöns Skräddare och Sven Smed hade gått till skolan i dag — och Mätta Tofflemakarens! Hm, hm! "Ja, Gud hjälpe den, som ska se andra i händerna efter sina bitar!" suckade gamla Eljena i fattighusförstugan. Hon kände på sig själf hvad en annan kunde tåla; hon hade varit lam i ena sidan i trettio år, stackaren!

Kommunala sammanträden höllos uti Medellösa alltid i det yttersta af skollärarens boningsrum. Här voro också församlade dels en del barn med eller utan föräldrars sällskap, dels också några, som skulle försöka att få dem hos sig inackorderade. Det var en lika egendomlig som obehaglig stämning i det lilla rummet, där luften var nästan omöjlig att in-

andas, då dels snön smälte och bildade immande floder, dels torkande strumpor och skor spridde ett olidligt os; där vinningslystnaden blott tänkte på sig själf utan en tanke på den värnlösa nöden, och där flera hemlösa varelsers öde skulle afgöras ej blott för ett år, utan kanske för hela lifvet.

Helt naturligt bildade sig två grupper; spekulanterna utgjorde den ena och offren den andra. Känslan af gemensamma lidanden förenade de senare, under det intrigen och girigheten sökte bland de förra öfverlista godtrogenheten och ärligheten. Vid kakelugnen tronade dessa, vid dörren huttrade "fattigbyket", som Mätta hviskade till Erik Gropare. "Det är bäst de stå vid dörren", sa hon. "Det är inte godt att veta hvad de ha på sig, och se'n ohyra en gång kommer i stolar och pös, är den inte så god att bli af med." Och med detsamma fnattade hon sig omedvetet bak örat.

"Hvad ä du för en "vissenlira"?" sa Sven Smed till en tolfåring med dolskt, förtryckt och buttert utseende. Smedens sätt var groft, men välvilligt.

"Jag heter Kristian — de kalla mig för "hittepågen"."

"Du har nog inte lefvat på bara äggakaka i dina dar! En kan ju räkna sidobenen på dig," sa den rättframme smeden.

"Han har varit till vårt sista året," sa Jöns Skräddare, som blef röd i synen öfver gliringen. "Men om en gåfve honom fläsk tre gånger om dagen och risengröt om söndagarne, tar det ändå inte på honom; han har alla dar varit torr som en bark — han täres bort af arge."

Det var en obeskriflig blick det försvultna barnet fäste på honom, som varit dess plågoande i ett helt år, och som ingenting högre önskade än att få framgent bibehålla pojken, som var ganska stor för sin ålder, och som fick sköta allting hemma hos skräddarens, där det fans både ko och får och gris att passa. Det gälde således att afskräcka öfriga spekulanter och därför fick man ej vara så noga med sanningen, tänkte tvifvelsutan skräddaren, när han fortsatte:

"Han är måntro inte god och dras med: på spektakel, när han kan se sig till håll, och allting ska man vakta för honom."

"Dä va lögn!" sa pojken och fick tårar i de blixtrande ögonen. Man såg, att han ännu ej så förlorat all självkänsla, att han teg till beskyllningen för oärlighet. Detta väckte smedens intresse; han gick bort och kände på hans armar, som voro blott skinn och ben.

"Det är inte godt för den som är sulten att låta bli nagga," log Sven Smed, "och sprängd så han har behöft valkas, har han då

inte varit till hvardags — det käns på armarne — sådana spoltepipor!"

"Jag har aldrig tagit så mycket som en brödskorpa!" sa pojken ifrigt, "hur sulten jag har varit!" Och så började han snyfta.

"Ja, där är En, som vet det," sa skräddaren skenheligt, men den blick han sände pojken, var så vältalig, att det gick en kall kåre öfver den magra ryggen vid tanken på ett kommande slafår.

"Åhja," sa smeden torrt, "men Han tiger med hvad han vet."

"Ja, vill du spickjelera på'n, så var god! Bara ta'n! Jag skall slå efter honom med bägge händerna och tacka till."

"Du säger något!" sa smeden och log, når han såg hur pojkens ansikte ljusnade. "Nog ska han då få kött på benen och stål i senorna."

Nederst vid dörren satt Toppens enka och där stodo en ung flicka med ett spädt barn på armen samt en gammal gubbe, kallad "Sugen." Som puckelryggig och ofärdig i benen, hade denne senare alla dagar varit på socknen och var nu lite "halfunderlig", pratade tyntigt och svarade i vädret fast det fans folk, som trodde, att han stälde sig mer enfaldig än han värkligen var; han kunde nämligen stundom "klippa till" folk, så det kändes "ända in i samvetsskinnet," som han sade.

Toppens enka var en from varelse, nöjd med lifvet och sig själf, fast hennes händer voro sönderbrutna af värk, så att hon var ur stånd att sysselsätta sig med något handarbete. Hon hade i många år varit hos en rik enka, och de båda öfvergifna hade slutit sig samman i förtrolig vänskap som ett par systrar. "Toppa-Malena" och "Brogårds Brita" följdes åt i kyrkan och på gillen, i ondt och godt, i torrt och vått. Strax hade Britas umgängesvänner dragit sig för Malena och bjudit den förstnämnda ensam. Men då blef Brita hemma: antingen gick ingen eller båda. Och så hade "Toppan" fått en särdeles angenäm och sorgfri ålderdom och hade som sitt nästa göra att läsa högt för Brita och dricka kaffe på bit. Lite mer modig än de andra, hade hon satt sig.

"Hvad är det för en där står nere vid dörren med ungen på armen?" sporde Erik Gropare Mätta Tofflemakarens. "Är det inte "Klipparens" Salla?"

"Jo men! Hon var i staden och lärde sy kläder, och kom hem så fin och fjäskig med handskar och resårkängor. Och så kom hon till kommunalordföranden och satt och sydde, och det var så rart — Salla här och Salla der och Salla hit och Salla dit! Nu sitter hon där med sina "pjeskor"; nu är hon inte så rödklar i synen, de alltid skräppte med. Måtro

sorg och last kan nog skrapa af förgyllningen!"

"Åh, nog är hon lite vackrare än du och jag alltid, sa Erik försmädligt, och däri hade han rätt, ty Mätta var då rikligt "rälig". Salla hade brustit i gråt och likaså barnet, som hon förgäfves sökte tysta på det naturligaste sätt i världen, under det hon vyssade det.

Det gjorde toppan ondt och hon vinkade åt Salla att komma och sätta sig på bänkkanten; därpå torkade hon den lille om näsan, strök honom öfver håret och sade "pip!" vid det hon krafsade honom på bröstet med sina knogar.

"Hur gammal är den lille stackaren, sporde hon Salla.

"Fy-fyra månader!"

"Hvems pojke är det?" frågade Mätta med ett elakt leende.

"Min!" sa Salla, men hon blef röd.

"Den som tiger i tid, slipper gråta i otid," mumlade "Sugen".

"Han är rödhårad — det är då inte efter modern," sa skräddaren. "Jag skall hemsöka föräldrarnes missgärningar — —" mumlade han till Mätta.

"Det är underligt ändå — hela "kommunalens" folkasläkt är rödlufvad som räfungar!" sa Mätta. "Ja ja, bevare Gud min mun!"

"Det är ändå det värsta," hviskade Salla till Toppan. "Det ginge väl an att lida nöd

och sörja, men elaka människor ska alltid lägga sten på börda, och skammen är det värsta. Jag bara önskar, att hvarenda tös, som blir frestad af falska vänner och sitt eget kött, bara en gång finge se mig sitta här i dag, så skulle hon jaga frestaren på dörren genast. Men det är för sent att sticka vantar, se'n handen är förfrusen; mest är jag rädd för att de ska ta Lillen ifrån mig. Der ha tre små blifvit ackorderade in hos Mätta och de ha dött alla tre. Ack, bara hon inte får Lillen! Då tar hon lifvet af honom också!"

"Så så, barn lilla! Vår Herre hjälper nog!"

"Ja, men Lillen! Dör han, så dör jag med. Ack, om någon människa på jorden kunde hjälpa mig!"

"Kan inte "kommunalen" — — — ja, inte för jag är nyfiken, men —"

"Det är den siste på jorden, jag skulle be! Har han inte kört sitt eget barnabarn ut i villande världen? Åhja! Herren känner hvad jag har lidit! Sasser hade lofvat att jag skulle bli hans hustru, och jag trodde ju på honom som på mig själf; men när så barnet var kommet till världen, fick han inte lof för fadren att ta mig, och när jag stod ensam och öfvergifven och ville söka lag och rätt för att få hjälp till det lilla, skickades Sasser hemifrån och hans far och mor bådo mig att dra hän med det stackars oskyldiga barnet, deras eget

kött och blod! Aldrig jag tror att Sasser glömmer mig eller blir till människa i Amerika, och jag vet, att de ha tagit brefven, som han skrifvit till mig. Men se, den fattige har ju hvarken rätt eller huld! Och för den mäktige fins hvarken lag eller förordning! Nu har ju jag ingen annan vån än att begära fattighjälp. Kunde jag få lite, så skulle jag hyra mig in någonstans med den lille och föda oss med synad, men ska de ta honom från mig, går jag rent af. Ts, nu tror jag kommunalnämnden kommer — jag hörde Ola Sassers bjällror. Ack, om det vore öfver! Den stackars faderlöse — —"

"Tåla dig, min piga: han har en Fader i himmelen.'

Nämnden inträdde — fyra man högt: Ola Sassersson, dryg och pösig, slätrakad och flintskallig; inspektoren på Medellösa boställe, fryntlig, i grått helskägg och glasögon, ett ständigt eko af Ola Sassersson, till hvilken han stod i affärsförbindelser, för öfrigt en välvillig människa, som gjorde skäl för namnet "Muntre Mellbäck"; Måns Månsson, en småbonde och ett riktigt mähä samt de andras driftkuku, och slutligen kyrkovärden Bonde Sonesson, en bild af girighet och hjärtlöshet både till anletsdragen och karaktären. Det var ej blott vintervinden, som gjort deras kinder så röda. Ola Sassersson, som bodde längst ute, hade hämtat upp de öfriga under

vägen, och på hvarje ställe hade naturligtvis bjudits. De bolmade väldigt af söndertuggade cigarrer, gråguła som ler.

Det blef ett allmänt bugande och nigande, då församlingens väldige inträdde, och smeden och skräddaren gingo bort och togo dem i hand — en förtrolighet, som Erik Gropare och Mätta ej tilläto sig, hvarför de ock med särdeles oblida ögon sågo nämndens medlemmar utbyta hälsningar och några vänliga ord med Malena. "Nå, Mårten Suge! Hur står det till med hälsan och kärleken?" frågade skämtsamt inspektoren, som tyckte mycket om att drifva nojs. "Ska du inte göra allvar af det snart och gifta dig? Snart är din bästa ungdom förbi; och klifva efter kråkbon, gå till dans och gifta sig ska man, medan man är ung — se'n är det för sent."

Mårten grinade med hela synen, tog en duktig pris och lade mulbänk.

"Jaså här ha vi hela menageriet!" sa kyrkovärden. Ola Sassersons blick mulnade, när han såg Salla.

"Nu ska alla vräka sig på församlingen," sa han.

"Tiden är ond! säger Paulus," jamade skräddaren.

"Ack, ja! Snart ha vi den antikristiska nöden," tillade Mätta andäktigt.

"Hvitmenade grifter — innantill fulla med de dödas ben och all orenlighet!" hviskade Malena till Salla.

"Har du någon i år, Jöns?" sporde Ola Sassarsson.

"Jag har haft hittepågen, men är där någon annan, som vill ta honom, är jag likanöjd, för det är en tjurskalle, en lymmel."

"Det är inte godt att veta hvad en sådan har att brås på!" mente Måns Månsson, hvars far hade varit häradsdomare.

"Du har haft 70 kronor förut."

"Ja, och det räcker knappt till bröd åt en sådan där tvärfylling."

"Det ser inte heller ut som han fått annat och tunt det!" sa smeden.

"Sådana där skulle väl lefva på sockerkakor! Liksom inte socknen hade utlagor nog ändå — en sådan fattig församling," sa kyrkovärden.

"Ja, i år får jag aldraminst ha 80; nu äter han mer år från år, och han ska gå i skolan stundom och då får han ha både sofvel och en tår mjölk med sig."

"Åh, Jöns! Tänk på att det är en fattig församling — han kan gärna dricka vatten eller dricka!"

"Ja, det kan jag inte hjälpa: jag får tänka på mina egna — 80 riksdaler! Han ska hållas hel och ren också — och strumpor sliter han som — — Och — —."

"Ja, där är hål nog åtminstone," grinade smeden. "Tre på hvar maska —"

Skräddaren gaf honom en giftig blick.

"Vill någon ta honom för billigare?" frågade Ola Sassersson med viktig min.

"Åh har skräddaren kunnat föda honom för 70 kronor, kan jag väl gå ut med detsamma, och ändå ge honom, så han inte ska gå och vingla för vädret," sa smeden.

Skräddaren gapade: han trodde ej sina egna öron. Därpå utbrast han ilsket:

"Dä klart att se'n jag har födt honom, medan han ingenting dugde till, så är afundsjukan framme nu se'n han börjar kunna uträtta något. Men det kan vara onödigt: då kan jag ha honom för 70 ett år till."

"Nå, så tar jag honom för 65, och så blir det folk af honom och inte en skräddare skrynkelrygg. 65 opp och jag i minne!"

Hittepågens ögon tindrade. Skräddaren teg, ty under 70 tordes han ej gå för sin hustru, hvilken var ett riktigt rifjärn. Men hans ögon hade ett allt annat än kristligt uttryck. Smeden tog pojken i handen och gick.

I dörren mötte han gamla Sissela. Hon hade blifvit enka i dagarne, ty mannen hade blifvit fördärfvad nere i möllan, där han kommit in i kvarnhjulet, och nu stod hon där med två halfvuxna barn. Efter mycket prut och

hjärtlöst tal stannade Erik Gropare för det ena och Mätta för det andra.

"Kunde jag inte få husly i fattighuset och slippa gå på socknen?" frågade enkan. "Jag är tre och femti år nu och har legat flera år — —"

"Det är omöjligt! Där är fullt förut!" sa Ola Sasserson, "och de gamla kunna vi inte köra ut. Ungarne kan du ändå inte få ha hos dig och då gör det dig det samma, hvar du är. Och är du inte nöjd med hvad som bestås, så —"

"Det är storgubbarnes fruor, som ska sitta i silkestass där, och där tas inte mot några tiggekäringar," sa "Sugen" halfhögt.

Alla sågo på hvarandra, ty det hade hviskats om visiter, som en och annan af nämndens ledamöter gjort hos ett par af fattighusfruntimren. Just som Ola Sassersson skulle kväsa "Sugen," utbrast han förbluffad:

"Hva! Är det inte pastorn där kommer? Hva vill han här? Kom ihåg: en för alla och alla för en! Inte något krusande eller någon eftergifvenhet! Här är dä vi som ä herrar! Ts! — — Se god dag! Pastorn ute och går? Är det något särskildt som pastorn vill mig, kanske? Vi ha sammanträde i nämnden i dag, men det är klart om en half timmes tid."

"Det är just därför jag har kommit hit: som Ni vet, så är kyrkoherden eller den hans

ställe företräder, självskrifven ledamot i nämnden, och det intresserar mig att få höra hur Ni går tillväga med fattigvårdsärendena."

"Ack ja, pastorn kan tro, "sa kyrkovärden, ' att här är ett sjå med det fattigbyket — —"

"Kyrkovärden torde ursäkta, att ett sådant uttryck inte vitnar om broderligt sinne eller kristlig kärlek: det är Gud själf, som delar jordens håfvor olika."

"Ja ja, visst!" sa Ola Sassersson. "Ja, då är det Sissela, som skulle utackorderas. Vi börja med 100 kronor: hvem har lust?"

Efter ett långt, för pastorn synbarligen plågsamt prutande, stannade Erik Gropare slutligen för lägsta anbudet, 90 kronor.

Skräddaren hade otur: de andra gingo städse under hans bud.

"Så ha vi Malena," sa Ola Sassersson. "Hon har i många år varit i Brogården och — —"

"Ja, där vill hon väl bli till döddagar," sa Mellbäck, "för jag kan inte tro, att hon hellre vill bygga hjonelag med "Sugen" och bli gårakvinna."

Ett allmänt skratt belönade den tarfliga kvickheten.

"Alltå anslå vi som vanligt 100 kronor till henne och så är hon i hus," sa ordföranden.

Men då fick skräddaren en ide,

"Jag kan ta henne för 95 kronor: vi ä en fattig församling, som alltid kyrkovärden säger, och är hon ödmjuk och förnöjsam — —" sa han.

"Ja,' sa kyrkovärden. "Det tror jag vi få ta mot med tacksamhet."

"Skulle — skulle jag inte vara hos Brita längre? Dä går inte!"

"Vi äro främlingar och pilgrimer och hafve ingen varaktig stad," sa skräddaren. "Och ordet ska du få bruka så mycket du vill."

"Är det värkligen Er mening?" sporde Malena och reste sig.

"Inte för det jag bryr mig om det: jag håller med ordföranden," sa Mellbäck.

"Går Jöns till 90 kronor, så får det bli så," sa ordföranden.

"Det är precis min mening," sa inspektoren. "Justament så."

"Ja, kör för kistan", sa skräddaren och såg uppoffrande ut.

Malena öppnade dörren till skollärarens bostad.

"Brita!" ropade hon. "De vilja taga mig ifrån dig — den sultne skräddaren är afundsjuk på mig för det jag har det för godt hos dig. Har du hört? Han tar mig för 90 kronor, och mannarne gå in på det."

"Ja, vi ä en fattig församling," jämrade sig kyrkovärden."

"Ja så, Ni ä sådana vantar? Hur många år har jag haft henne för 100 riksdaler, när Ni fick betala 120 och 150 för andra? Och nu se'n vi ha blifvit som två gamla systrar, nu ska hon slängas bort, för den fattiga församlingen skall vinna tio riksdaler! Och det tror Ni ska ske — nej, det ska bli osanning! Det ska jag bli man för, om Ni så vore kommunalnämnd tie gånger och tie gånger så snåla som Ni är, det ska jag visa. Åh ja, du behöfver inte sätta ut kräfvan som en durk, Ola Sasserson! Vår Herre hittar nog dig en gång. Jag tar Malena hem — församlingen ska inte betala ett öre för henne — kan du gå under nu, du skräddare? Åh, gör det — af kristlig kärlek!"

Skräddaren kröp ihop.

"Det var vackert, Brita, att du tänker på vår fattiga församling — —"

"Det har jag alltid gjort och det ska Ni få erfara nu. Hvar styfver, som församlingen har lagt ut för Malena, har jag satt i sparbanken — där ä väl en 17, 18 hundra kronor nu och jag hade bestämt, att de vid min död skulle tillfalla församlingens fattigkassa, om Malena hade gått hem förr än jag. Det kan vara onödigt, för de skulle ändå bli illa använda, det ser jag nu — församlingen ska inte ha ett öre af dem. Kom in med, Malena! I dag har Ni gjort den fattiga församlingen

en bra tjänst, manna! Gån på så där, så blir den snart stormrik!"

"Snålheten - bedrar visheten!" grinade "Sugen."

"Det kan vi tacka dig för, skräddarepalt! Hade du hållit snattran på dig, så hade hela den här historien aldrig kommit i fråga. Och du, kyrkovärd, som höll med, och alltid går och jamar om din fattiga församling —"

"Ja, jag håller med Ola Sassersson: det kunde varit onödigt!" sa Mellbäck.

"Ja, men ä vi inte inför Gud en fattig församling, så vet — —"

"Nu är det gjordt. Vi ha kvar ogifta Salla Ersdotter och hennes oäkta barn," sa ordföranden och tog på sig en myndig min, men vågade ej se på någon.

"Barnet kan jag ta: sådana är jag van att sköta," sa Matta. "Men jag vill ha —"

"Hur ska jag kunna lämna från mig den lille?" snyftade Salla. "Ack, fins här ingen, som vill ta oss båda? Han är för späd att vänjas af ännu och han dör — dör bestämdt — Åh, Mätta, låt mig få bo hos Er också: jag skall förtjäna mitt bröd med synad och mera till, men låt mig själf passa honom — jag skall tacka Er hela mitt lif. Vill ingen be för mig? Ack!"

Vid hennes jämmer öppnades dörren till skollärarens rum på glänt.

"Ja, hvad säger Mätta?" sporde Mellbäck, som ömkade sig öfver den unga täcka tärnan — för sådana var han alltid svag.

"Och så ha karlar springande där både natt och dag! Nej tack!" hånlog Mätta.

Det blef för mycket — både för flickan, hvars ögon blixtrade, och för pastorn, som reste sig, blek af bekämpad sinnesrörelse.

"Jag har aldrig hört," sa han, "att Salla fört ett lättsinnigt lefnadssätt, utan att hon har blifvit bedragen af en, som lofvat henne tro, men svikit henne. Den, som utan synd är, kaste första stenen på henne. Hon har varit oförsiktig och det får hon plikta för, men det är sämre handladt af dem, som stå närmast att ta sig henne an. Tror inte ordföranden som jag, att nämnden bör ställa det så, att hon själf kan få sköta barnet åtminstone det första året, och att man bör lagligen förmå barnets fader att bidraga till barnets underhåll? Och kyrkovärden, som alltid står på församlingens bästa — —"

Det var en ovärderlig syn att skåda nämnden: det blef dödstyst i rummet.

"När det svider i det ömma skinnet, så gör det godt i det onda sinnet," hviskade "Sugen".

"Salla afbröt den pinsamma tystnaden.

"Ack nej, nej! Jag vill aldrig dra honom för rätta, om han än vore här: det är inte hans skull — de ha skickat bort honom. Jag

får ligga som jag har bäddat — men fins här inte en barmhärtig människa, som vill låta mig få husly?"

"Men du kan ju inte föda dig själf och barnet med sömnad?" sa pastorn.

"Det går nog: Herren är de faderlösas fader. Om jag bara hade tak öfver —"

"Ola Sassersson har församlingens främsta förtroendepost och står således närmast till att taga sig de värnlösa an: vill inte Ola Sassersson låta henne bo hemma?" sporde pastorn med stadig, klar stämma och såg skarpt på honom.

"Ah, hut!" skrek Ola Sassersson, rödblå i ansiktet.

Ådrorna på pastorns panna svälde, men han behärskade sig.

"Spektoren instämmer justament med Ola Sassersson!" hånade "Sugen" och såg from ut.

"Dylika smädelser, offentligen utslungade, skall jag veta att behörigen beifra, när jag för godt finner, men vill be ordföranden iakttaga skick. Här fins således ingen, som vill mottaga stackars Salla. Kyrkovärden, som har en stor nybygd gård? Den som en gång stapplat, ska man inte kasta ut i frestelserna på nytt! Ingen, som ömmar för en värnlös kvinna?"

Då öppnades dörren till skollärarens rum och Brita trädde ut.

"I jåns skulle där fästas afseende vid tio riksdaler, när det gälde stackars Malena: nu

har kommunalnämnden råd att ge bort många riksdaler i femton års fosterlön. Hvar och en vet, hvem som skulle betalt det, om rätten hade fått afgöra, och hvar och en vet hvems skyldighet det vore nu, om han hade något samvete. Jag tycker det är nog, att den arma tösen är bortskämd — utan att hon och det oskyldiga barnet också skola lida nöd. Femtonhundra och sjuttonhundra — det är tre tusen tvåhundra riksdaler på en dag — det ser inte ut som församlingen vore så fattig. Jag tycker någon af Er skulle ha rättskänsla, om nu Ola Sassersson skäms — "

"Du har ingen talan här, käring! ut med dig! Kan du bevisa hvem som är barnets far — ut med dig!"

"Jaså, jag har ingen talan — jaså?! Hm! Vill pastorn, som har talan, underrätta kommunalnämnden, att tösen ska få bo i Brogården hos mig och barnet ska få tre mödrar för en — det kan behöfvas efter som det ingen far har. Men du får själf föda dig — jag tål inga "latäckor" — du är unga människan. Och barnet får församlingen betala för — den är ju rik — när barnets far och hans släkt ingenting har. Och att du kallade mig för käring, bryr jag mig inte om. Ser du, Ola, jag *är* en käring och det med heder, för jag har fått sex pojkar, präktiga pojkar, som jag inte kört hemifrån. Men en sådan käring som

du är ville jag inte vara på domedag. Nu ä vi kvitt. Ajös med Er, stöttepinnar!"

Af naturen vackert, blef Sallas ansikte under gummans yttrande så skönt, att pastorns blickar ej kunde lämna det. Hon var stum af rörelse och klara tårar pärlade neråt kinderna. Hon hade kanske aldrig känt sig lyckligare än vid dessa bevis på ömhet från de ädla människornas sida.

Pastorn tyckte, att måttet nu var rågadt: lisa borde följa på risa. Han vände sig till Salla.

"Jag fick ett bref för några dar se'n från en du håller kär: han ångrar sitt uppförande mot dig och ämnar göra dig till sin lyckliga hustru så fort han kan — —"

"Det skall bli lögn! Jag gör honom arflös!" utbrast Ola Sassersson.

"Kan Ola Sassersson bevisa, hvem som är barnets far?" sporde pastorn kallt. Alla ledamöterna rodnade.

"Räfvar tas inte på spö, men med saxen klipper man dem!" hånskrattade "Sugen." Alla flinade och sågo på Ola Sasserssons röda hår.

"I brefvet står där vidare," fortfor pastorn, vänd till Salla, "att han ej lämnat Sverige, utan fått en bra plats långt härifrån — han får slita, men reder sig godt. Och han skickade med 20 kronor till dig, och så mycket han kan undvara, skall han sända dig och

barnet. Du ska få hans bref sedan: här äro pängarne."

"Vill pastorn skricka af mitt svar? Och ta mot hans bref — det är det säkraste."

"Det trodde han också — det skall jag gärna. Du behöfver således inte be församlingen om hjälp: är du i nöd, så kom till mig!

Hon kysste hans hand, innan han kunde hindra det.

"Där går Brita hem: följ med henne — här har du nu ingenting att göra, och det har väl inte nämnden heller — jag skulle bra gärna vilja tala ett par ord med ordföranden, sedan de andra gått."

"Vi ha ingenting otaldt med hvarandra!"

Tonen var ilsken, men osäker.

"Säg inte det!"

De andra gingo.

"Tycker inte Ola Sassersson, att det var bra gjordt af sonen?"

"Jag känns inte vid honom — och detta skall pastorn få ångra; jag har makt i församlingen."

"Det onda är en stark makt, men när den starkare kommer — —"

"Utskämd inför alla människor!"

"Så är också makten på upphällningen. Tro mig, denne dagen skall ha sin välsignelse med sig. Farväl!"

Ola Sassersson svarade ej, men sedan pastorn gått, stod han länge och blickade ut

i rymden. Läpparne darrade och han sade halfhögt:

"Stackars pojke! Går och trälar som en slaf! Jag mente'n väl."

Och med ögonlocken söndertryckte han en tår.

På hemvägen satt han stum och blicken skådade stel ut i fjärran.

Mosters katt.

En skånsk släbohistoria.

"Det är rent förunderligt med gamla fruntimmer," sa Ola Skräddare. Ha de inga barn och ingen regering att gå och russla med, så bli de lika torra innantill som utanpå: de ha inte mer hjärta än en gammal oppruttnad pumpstock. De unga tåla de inte därför att de själfva äro gamla, och de tåla inte heller andra gamla, bara därför att dessa veta, hur gamla de äro — stundom tåla de inte sig själfva en gång. På karlarne naggas der, för ingen karl har velat ha dem; på de gifta fruntimren därför att dessa 'kommit på den heta stenen' och på ogifta, derför att dessa ä deras 'bröder' i olyckan — precis som den ene tiggaren aldrig tål den andre, utan de glo på hvarandra som två tuppar."

Men en hund eller en katt eller ett får eller en gris ska de alltid ha att kela med — det är nu klart; och sådana beläten och skapade ting fästa de sitt hjärta vid, likasom hedningarne vid stumma afgudar. Så var det med Moster, som bodde hemma på andra sidan om skorstenen. Oss, sina köttsliga systerbarn, hubbade och puffade och knuffade hon i hvar krok och gaf oss inte så mycket som en bit

gåsaister, fast hon hade godt om den och visste att vi voro rent galna i den; och kunde hon skaffa oss en bankad tröja, var hon alltid färdig att springa med sladder till far. Men katten, det var hennes ögonsten: en ska inte tro, att hon nändes köpa sig själf en mjölkatår, men katten fick mjölk hvar eveliga dag som solen sken på hans otäcka, hvitbrokiga skinn. Och hade hon en smörkladd — och det hade hon tidt, för hon fick ju alltid en smörmat med sig hem, när hon bar hem strumpor, som hon stickat och valkat — så var det klart att den skulle gå i afguden.

Nu skulle jag aldrig sagt ett ord om saken, om det hade varit en ordentlig och kristlig katt, men det var ett sådant otäckt kattakräk. Var det frågan om att ta möss, var han ett riktigt kattanöt, och råttorna var han rädd för; men stod där en matabit framme inne till vårt, var den kattahunden bums färdig och slök den, och hur man gömde gudsgåfvorna för honom snokade den kattaräfven ändå opp dem. Men inne hos moster, förstås, rörde han aldrig nå'nting, utan gick och såg så skenhelig ut, så moster trodde han var det oskyldigaste kattalam i världen, när han gick där och satte ryggen i krum och strök rumpan på mosters skört.

"Aj, hvad jag var galen på den katten! Och jag tror han var inte gladare vid mig: åtminstone gaf han mig alltid ett rasp, när

han kunde komma åt, så mina näfvar sågo ut som man hade kardat dem, ibland. Kunde jag komma åt och stänga honom ute om kvällarne, så gjorde jag det, hälst när det var kallt: det gjorde mig så godt när han gick där ute och klynkade och jamade. Moster sof som en stock, det visste jag, och när far legat en stund och förargat sig, steg han ibland opp och släppte in det kadavret. Men då fick katten gärna en spark af träbottnatofflan, när han kommit in, och dagen efter fick gemenligen moster en balja ovett för hon inte höll sin tjufstryk "i tukt och förmaning," så att folk kunde få nattaro. Och då röko moster och far ihop värre än jag och katten — och det var en fröjd för mig. Moster blef alltid gulgrön i synen af förargelse, när jag satt i kakelugnsbänken och grinade åt henne och sa: "miau, hihihi!"

Underligt var det inte, att jag var förargad på den katten. För hade jag i mina dar fått tredjedelen så mycket stryk för mina egna hyss som jag fick hemma för den kattens, så hade mitt ryggabast varit garfvadt som ett alunadt fårskinn. En visste aldrig hvar en hade det leda djuret: kördes han ut om förstudörren, smög han sig in om bakhusdörren en minut efteråt; satt någon af mina små syskon, som jag skulle passa, och gnagde på en flottmat, så var katten tillreds och nappade den ur näfvarne på dem. Han välte ut drickablandnin-

gen, sprang ner kaffekoppar och gräddesnipa, snattade socker under duken på kakelugnsleret och det var inte möjligt att ha ett fat stekt sill med fred för honom. Och för allt detta skulle jag, som var äldst, naturligtvis ha prygel. Åh, den katten!

En kväll — moster var inte hemma — passade jag på och lockade honom ut i förstun med en bit stekt sill. Jag hade sytt ihop en påse af en gammal skjortärm, och fast kattadjuret spändes och lefde som en tatter, fick jag honom instoppad ändå till slut, och så kilade jag ner till ån och smet honom ut i svängehölen, se'n jag hade surrat om benen. Men det skulle jag aldrig gjort: först fick jag smörj, när som mor saknade skjortlasen — liksom jag alltid fick, när någonting hade kommit bort eller blifvit förlagdt. Och da'n efter kom katten hem — hur rackaren han hade blifvit räddad, det vete Den, som allting vet, men hem kom han, och våt var han och en bit af skjortlasen hängde vid ena bakbenet. Och så måste jag ju bekänna alltihop, men den dalj där då vankade vill jag inte önska nå'n, som behöfver sitta och sköta något. Far läste först andra kapitlet i Johan Arndt för mig och så tyckte han riset hade legat i lake tillräckligt. Och det tyckte jag med, när jag fick smaka det — och det fick jag ordentligt. Jag var nästan rädd jag skulle få be katten om förlåtelse också, men jag slapp med moster. Om jag hade

haft råttkrut eller en puffert den dagen. Då skulle nog den katten fått en salig hädanfärd.

Ju längre han gick här och tassade, desto värre blef han, så det är då ingen osanning, när de tala illa om gamla kattar. Där blef snart fiendskap mellan moster och våra liksom mellan Kaiphas och Herodes: Moster mulbändes och far spottade, mor gick och måklade och kattatusan stal. Han var snedig som den gamle ormen.

Men så en dag var måttet fullt. Far hade köpt några lass "baskar," och en dag skulle vi "skoga." "Skogssökarne" skulle ha sin traktering, när de kommo hem med lassen, och mor hade ju slagit några ägg på järnet, stekt ett fat färsk sill och några bitar fläsk. Drällsduken var nyblankad med "gnidestenen," potatis-soppan var färdig och "Mårten Olsson" pustade ut långa cikoriemoln på kakelugnen. Just som "skogarne" körde ner och mor slagit suparne i de gamla spräckta glasen, hördes ett buller i bakhuset. När vi skyndade ut, syntes kattens hvita svans på "nedandörren" och sillafatet låg opp och nervändt på mors kista; hälften af sillen på kistlocket och hälften på det sandade lergolfvet. Jag fick först en torfvare för det jag ej sett efter katten och se'n fick jag stå och torka hvarenda sill, för begagnas skulle de ju ändå. Och de gingo godt i de främmande — de två trasigaste, finge vi, barn.

Men när gillet var slut och mor talt om kattens nya "mandat," blef far tindrande arg och gick in till moster. Han var lite het af suparne, annars hade han inte gått och inte varit så het heller. Jag smög mig opp på loftet och lade örat till en springa.

"Nu ska jag säga dig, Kitta!" sa han, "att — —

"Kristena är mitt namn och Kersti är jag kristnad till, du!"

— att antingen ska du eller den djämra kattatjyfven af huset — det ska jag bli man för. Ägg och kycklingar har han tagit i tusental — —"

"Att du inte skäms att kalla det arma barnet för tjuf — akta du dig, att inte dina egna ungar bli Lasse-Major, du!"

Jag blef het om öronen däroppe, för jag kan gärna erkänna — nu det är så längese'n, att jag hade nupit lite i kanten af hvitan på de stekta äggen samt knyckt en sockerbit, en rätt stor en.

Moster förnekade emellertid helt frankt, att katten i sitt lif tagit annat i det huset än möss, och far skulle kanske blifvit svarslös, om ej i detsamma katten börjat få ett sillaben i vrångstrupen. Far fick honom i nackskinnet och drog honom fram, och se! en sillarumpa hängde och lirade utom truten på djuret. Moster blef först blå, sedan grön, sa far se'n.

"Ser du, Kitta! Ser du! Det är väl du, som har gett 'det oskyldiga barnet' sill? Håhåhå! Vår sill ! ! Har du kanske stulit den till din afgud, hva? Dej kan jag då få inför länsmannen, du!"

Moster började stortjuta.

"Så du kallar mig för tjuf! Det skall du få tro på! Kan jag hjälpa, om katten tar en bit sill?!! — I ha'n inga möss därinne! Sillen var nog halfsur, så den var inte för god till det arma lifvet.. Men du kan vara lugn för att Ni inte ska ha en styfver af mina tre hundra daler, och vilja dina ungar efter denne da'n ha strumpor, så ska de få göra dem själfva. Jag ska köpa mjölk och hvetekakor till katten för hvarenda skylling, och både jag och katten ska flytta — här blir väl någon råd för oss. Se'n kunnen I gå här hemma och bli uppåtna af råttor och möss! M·n det är lika godt till Er! Här har jag gått och hållit den huggormars affödan med strumpor i alla dessa åren! 'Men nu är det slut, sa Reslow på Galgabacken. Missunna det rara lifvet en sillarumpa! Pack!"

Far sa henne sanningen och räknade opp alla kattens meriter, och så bad han henne och hennes katt resa ända till "Lanterflammen." Och med detsamma gaf han katten ett nyp med tråtoffeln, så han rullade rundt en half snes gånger. Moster sprang efter besmaren, far på dörren och jag ner från loftet.

Se'n dess talte moster inte till oss på ett halft år och katten hade hon innelåst nästan för jämnan. Eller också gick han med henne bort och detta gaf anledning till ett uppträde, som länge lefde i minnet hemma i bygden.

En söndag följde nämligen katten med till kyrkan, pallrade sig efter moster in i stolen och höll sig stilla under hela sången. Men när gamle prosten gått på predikstolen, tyckte väl katten det började bli långtrådigt — och det kan ingen förtänka honom, för så tyckte de andra församlingsboarna också, så han var visst inte dum, det leda lifvet. Och därför tog han sig en liten promenixare omkring oppe i koret och på stora gången; och så tyckte han väl prosten stod så ensam deroppe i den stora korgen, för med ett tag gick han opp, strök sig åt hans knå och sa: "miiaau!" Församlingen började småfnittra och moster blef rent utom sig och begynte hviska: "kiss, ks, ks!" Men katten bara tittade sig om och så tog han sats och sprang opp på predikstolen. Prosten blef alldeles perplex och ropade på klockaren. Denne kom opp och lockades med katten först, men som det djuret bara fräste och spottade, fick han honom i nacken och bar honom ut — och det blef ett faseligt spektakel rent, för prosten tog ju reda på hvems katt det var och moster fick höra både lagen och profeterna.

Det var ett ståtligt slut mosters katt fick, men inte voro hans sista stunder justament så fridfulla. Jag lockade en af nämndemannens drängar att fånga honom och stoppa honom undan, när de skulle "slå katten ur tunnan" fastlagsmåndag, för det bruket hade de kvar den tiden. För hvart slag de slogo, gaf han till fasliga skrik, och når bottnen for ur tunnan, gjorde han ett par, tre skutt rakt i luften, rullade sedan rundt och dog som en sill på fläcken.

Men är det inte märkvärdigt? Det gjorde mig ändå ondt om djuret till sist, huru mycket än jag hade fått lida för hans skull! Lycka var det emellertid han gick till sina fäder, för se'n moster inte hade katten att kela med, började hon vändas till vårt och på det sista var hon riktigt snäll vid oss. Men aldrig glömmer jag mosters katt.

7. Noveller, Sägner, Sagor, m. m.

325. SVENSKA FOLKSÄGNER. Samlade samt försedda med historiska och etnografiska anmärkningar af Herman Hofberg. Med 43 teckningar af svenska konstnärer. 244 sidor. Format 6x9. Pris Klothband $1.50; Halfmorocco med guldsnitt $2.00.

Innehåll:

Friskytten. Stompepilt. Jätten Finn och Lunds domkyrka. Herrn till Rosendal. Herrskapet på Ugerup. Spöket vid Fjelkinge. Ljungby horn och pipa. Jungfrun i Svanhamn. Riddaren på Elleholm. Trollen i Skurugata. Kettil Rundske. Soåsa-frun. Jätten-Puke. Katrineholms herrgård. Ebbe Skammelson. Den försvunne drängen. Den förlorade skatten. De tio tjänsteandarna. Kinnaren i Lummelund. Bysen. Bron öfver Kalmar sund. Fröken på Hellerup. Elestorps skog. Pysslingarne i Folkareds klef. Snapphane-grafven. Jättemön i Boråserödsberget. Glosheds altare. Brudgåfvan. Håldehatten. Guldvaggan. Mylingen. Kung Rane och drottning Hudta. Riddarne i Ålleberg Grefvinnan på Höjentorp. Skalunda-jätten. Trollen i Resslared. Biskop Svedberg och Hin onde. Skatten i Säbybäcken. Tomten. Kisse i Norrhult. Fru Barbro på Brokind. Urkon i Norra Wij. Trollskorna. Skogsrået och Sjörået. Berga-köket. Qvick i jord. Jonas Spets. Fru Rangela på Edsholm. Saxe på Saxholm. Den artige kolaren. Skördehjelpen. Ulfgrytstenarne. Ruggabron. Ysätters-Kajsa. Elfvedansen. Spelmannen och Necken. Horsgöken. Tibble slott och Klinta källa. Kolarnisse och Trollet. Bolstre borg. Bortbytingen. Pintorpafrun. Sjön Gullringen. Trollträdgården vid Stallsbacke. Herr Melker i Veckholm. Lagga-gubben. Forskarlen. Bölsbjörn. Skattgräfvarna

Lappen i skathamn. Digerdöden. Vätte-Kråken. Forsa kyrka. Starkad och Bale. Kyrkklockan i Själevad. Vätteboden. Stenen i grönan dal. Lapphofärden. De första menniskorna. Stalo-bruden. Den listige lappen. Kadnihak.

326. PAUL OCH VIRGINIE. Af Bernardin de Saint-Pierre. 188 sidor. 8 illustrationer. Format 5x7. Pris: Häftad 35 cents. Kartonerad 50 cents. Klothband 65 cents.

"Paul och Virginie" är en af de älskligaste berättelser som någonsin skrifvits; en idyllisk skildring af det renaste, oskuldsfullaste kärleksförhållande mellan två i naturens sköte uppväxande personer: en lifsbild, som man ej utan djup rörelse kan studera. (Vestkusten.)

Denna bok är en bland de skönaste skapelser, som flutit ur någon skriftställares penna. Öfverallt har den äfven blifvit helsad med förtjusning, och alla bildade nationer hafva öfverflyttat den på deras modersmål. Det är detta arbete, som Lamartine kallar för: "Den oskyldiga kärlekens handbok, en bok, som tyckes vara ryckt från världens barndom, ryckt ur människohjärtats historia."

Denna med poetisk smak gjorda öfversättning af Bernardin de S:t Pierres odödliga arbete bör bli en så mycket kärkomnare julgåfva för Ungdom, speciellt för 14—16 års flickor, som boken är elegant utstyrd och försedd med 8 verkligt fina och vackra stålgravyrer." (Aftonbladet.)

327. GENOVEVA AF BRABANT. (Den heliga Genoveva.) En af de skönaste berättelser från riddartiden, af C. Schmid. 104 sidor. 4 illustrationer. Format 4x6. Pris: Häftad 25 cents. Kartonerad 35 cents.